

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΧΡΟΝΟΣ Α'

ΦΥΛΛΟ 2ο

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΒΑΣΟΣ ΚΥΒΕΛΟΣ	Θλιβερός επίλογος (Ποίημα)
ΑΣΜΠΕΛ	Τέχνη και Ζωή: Πνευματική κρίση
ΤΑΚΗΣ ΔΟΞΑΣ	Τ' άμάξι (Διήγημα)
Γ. ΠΑΝΑΓΟΥΔΟΠΟΥΛΟΣ	Άγωνία (Ποίημα)
ΓΙΑΝ. Π. ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΑΣ	Ό φοίνικας (Ποίημα)
ΤΑΚΗΣ ΚΑΡΤΑΛΟΣ	Σύντομη εισαγωγή στο «Αωδε- κάλογο του Γύφτου» του Κω- στή Παλαμά (Δοκίμιο)
ΓΙΩΡΓΗΣ ΦΙΛΔΗΣ	Διονυσιακά (Ποίημα)
Θ. ΒΑΡΟΥΧΗΣ	Μακρυά (Ποίημα)
ΤΑΚΗΣ ΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ	Σκέψεις για τὸ ἔργο τοῦ Σεφέ- ρη (Μελέτη)
ΠΑΥΛΟΣ ΘΑΒΑΙΟΣ	Στὸ γύρο τ' ἄλωνιού (Πεζο- γράφημα)
Σ. ΡΕΤΣΙΝΑΣ	Λαχτάρες στὸν κάμπο (Ποίημα)

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΑΠ' ΤΟΝ ΟΜΙΛΟ «ΠΥΡΓΙΩΤΙΚΟΣ ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ»

Γραφεῖα : Σουλίου 1

Ἐπιστολές—Συνεργασία :
ΓΙΑΝ. Π. ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΑΝ
Φιλελλήνων 9—Πύργος

Χρηματικὰ ἐμβάσματα
Γ. ΚΑΡΤΑΛΟΝ
Σουλίου 1—Πύργος

Ο ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΜΗΝΑΣ

Ω: Τὸ χρέος μετὰ τὸ θάνατό του.—ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ. Βιλ Ἄστερ: Αὐγ.
Κούλη Κακογιάννη «Σκόρπια Φύλλα». Κ. Δ. Ἠλιόπουλος : «Σύγ-
χρονοι Τοῦρκοι πεζογράφοι» (μετάφρ. Α. Παπάζογλου.— Η ΖΩ-
ΓΡΑΦΙΚΗ. Τάκη Λουμιώτη : Δύο πίνακες τοῦ Δ. Παναγοπού-
λου.— ΕΙΔΗΣΕΙΣ. — ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ.

ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΟΥ δραχ. 500

ΘΛΙΒΕΡΟΣ ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Εχτές ξεπροβοδίσανε τὸ Στάμο στὸν ἀγύριστο
Τὸ δρόμο τῆς σκληρῆς ἀνυπαρξίας.
Μὲ γλυκομύριστον
Ἄνθ' τοῦ ράνανε τὸ σῶμα,
Κι' ἀκόμα,
Δὲν μποροῦν νὰ τὸ πιστέψουν πῶς τοὺς ἄφιας,
—Μοιραῖα,
Αὐτός,
Ὁ τακτικός,
Ἐπόδειγμα μὲς στὴν παρέα.....

Κι' ὅμως ἡ νεκρικὴ μορφή τοὺς μίλησε
—Τὴ νοιώσαν μόνον αὐτοὶ σὲ τόσους !!!
Καὶ μὲς τὴν ἐκκλησία,
Τοὺς στερνοφίλησε....
Κι' ἀργοκινόντας ὁ νεκρὸς τὰ βλέφαρά του,
Τὴ φοβερὴν ἀναλγησία τοῦ θανάτου,
Τοὺς ἐξήγησε.....

—Κι' ἔμειναν τέσσερες μονάχα.
Τι τάχα κι' ἂν ἐκλάψανε,
Τι τάχα,
Κι' ἂν τοὺς ξπνιῖεν ὁ πόνος
Τονε δάψανε
Κι' ἔμειναν τέσσερες μονάχα !—

Νεκροὶ κι' ἀπ' τοὺς νεκροὺς ἀκόμα πιὸ πολὺ
Μὲ σταυρωμένα χέρια
Μὲ κερωμένα πρόσωπα
Καὶ χεῖλη σφαλιστά,
Μὲς τὴν ταβέρνα τοῦ Ἀγγελῆ,
Συνομιλοῦν, κι' ἄς μὴ μιλοῦν,
Κι' οἱ σκέψεις τοὺς ψηλαφιστά
Ἡ μιὰ τὴν ἄλλη πένθιμες φιλοῦν.....

Κι' ὦρα τὴν ὦρα θάρρευαν ν' ἀκούσουν
Τὰ βήματά του στὸ σοκάκι
Καὶ νὰ τὸν δοῦν,
—Φροῦδες ἐλπίδες ποὺ μαδοῦν—
'Αναρριχτὰ φορόντας τὸ σακκάκι
Στὴν πόρτα τῆς ταβέρνας νὰ φανῆ.
Καὶ κάποτε γυρνόντας τὰ κεφάλια
Ὅλοι μαζί,
Τοὺς φαίνονταν ν' ἀκοῦνε
Τὴ γνώριμή του τὴ φωνή....

Κι' ἡ νύχτα ποὺ τὰ βλέφαρα φιλεῖ
τοὺς ξέχασε καὶ μείναν τελευταῖοι
Μὲς στὴ ταβέρνα τοῦ Ἀγγελῆ...
Μὲς στὶς καρδιές ἐβάρυναν οἱ ὥρες
Καὶ σ' ὅλα τοὺς τριγύρω θλιβερά,
Καὶ τὰ ποτήρια νεκροφόρες
Στὰ μάτια τοὺς φαντᾶ' οὔνε τὰ ὑγρά....

ΒΑΣΟΣ ΚΥΒΕΛΟΣ

(Ἀπὸ τὴν ἀνέκδοτη συλλογὴ
Ἐπιτάφια καὶ Ἀντίλαλοι.)

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Στόν κόσμο τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων συμβαίνουν μερικά πράγματα, πού ὄσο κι' ἂν φαίνονται ἀσήμαντα, σιτο βιάθος τους ἔχουν κάποια γενικώτερη πνευματική σημασία καὶ ἐπίδραση, γιατί ἀντί ν' ἀνοίγουν τῆς πύλης στήν πρόοδο, τῆς κλείνουν.

Καί τέτοιο συνέβη τόν περασμένο χρόνο. Ἀφορμή ἔδωσε τὸ σύστημα τῆς γραφῆς στή δημοτική χωρίς τόνους καὶ πνεύματα, ἀκριδὲς ἀπὸ τὴν ὀξεία κι' αὐτὴν περιορισμένη. Τὸ σύστημα αὐτὸ τῆς γραφῆς τὸ ἐφήρμοσε σὲ μιὰ μελέτη του ἑνας νέος καθηγητῆς τῆς Φιλολογίας στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν. Ἡ Φιλοσοφική Σχολή κι' ἡ Σύγκλητος τοῦ Πανεπιστημίου πάρα πολὺ ἐταράχτηκαν γιὰ τὰ «καινὰ δαιμόνια» τοῦ καθηγητῆ καὶ τὸν παρέπεμψαν στὸ Παιδαγωγικὸ Συμβούλιο μὲ τὴν κατηγορία τοῦ αἰρετικῶ φιλόλογου. Καὶ τὸ Παιδαγωγικὸ μὲ μέλη καὶ τοῦ Προέδρου τῶν Ἀνωτάτων Δικαστηρίων ἐτιμώρησε τὸ αἰρετικὸ τονομάχο καθηγητῆ.

Τὸ ζήτημα αὐτὸ τοῦ τονισμοῦ δὲν εἶναι νέο. Ἐχει τὴν ἱστορία του. Ἄς δοῦμε λοιπὸν τί ἔγινε γιὰ τὸ ἴδιο ζήτημα ἔδω καὶ τρεῖς χρόνια. Ὁ Μ. Τριανταφυλλίδης, νσαρὸς τότε, κατηγορεῖ τὸ ἐφαρμοζόμενο τονικὸ σύστημα, τὸ ὀρθόδοξο ἄς τὸ ποῦμε, γιὰ τὸ βρῆσαι ἀδικοιολόγητο καὶ δυσκολομεταχείριστο. Τὸν Τριανταφυλλίδη τὸν ἀντικρούει μὲ δεινὰ ἐπιχειρήματα ὁ καθηγητῆς Σιαῦ. Ἀργότερα τὸ νέο σύστημα τοῦ τονισμοῦ, τὸ αἰρετικὸ ἄς τὸ ποῦμε,

τὸ ὑποστηρίζει ὁ Γ. Χατζηδίνης καὶ τὸ ἀναπτύσσει στήν Ἀκαδημία ὁ Δ. Μπαλάνος. Πολὺ πρὶν ἀπ' αὐτὸν τὸ εἶχεν ὑποδείξει ἕνας σπουδαῖος ξένος ἑλληνιστής, ὁ Βιλαμύβιτς. Μὲ τὸ αἰρετικὸ αὐτὸ σύστημα γράφουν λίγο—πολύ, ὁ Ψυχίρης, ὁ Πάλλης, ὁ Γιαννίδης κι' ἄλλοι. Μπορεῖ νὰ εἶναι ὀρθώτερο τὸ σύστημα αὐτό, καὶ θαρρῶ πὼς εἶναι, μπορεῖ ὅμως καὶ νὰ μὴν εἶναι.

Τὸ ζήτημα καταντᾷ γραμματικὸ πρόβλημα, πού θὰ τὸ λύσουν οἱ εἰδικοί.

Ἡ ἠθικὴ ὅμως διαφορὰ τῶν δύο ἐποχῶν εἶναι ὀλοφάνερη. Τότε τὸ ζήτημα ἀντικρούστηκε χωρὶς διωγμοὺς καὶ τὸ αἰρετικὸ σύστημα ἀνασκευάστηκε μὲ ἐπιχειρήματα σ' ἐπίπεδο ἐπιστημονικὸ καὶ πνευματικὸ. Τώρα ἡ ἀντίκρουση γίνεται μὲ μεσαιωνικὴ νοοτροπία κι' ἡ ἀνισκευὴ μὲ ἐπιχειρήματα.. νομι αἱ Βιοι ἀ τίποτε δὲν διαφέρει τὸ κάψιμο τοῦ Γαλιλαίου ἀπὸ τὴν τιμωρία τοῦ καθηγητῆ. Καὶ στῆς δύο περιπτώσεις τὴν ἀδυναμία τῆς ἐπιστημονικῆς ἀνασκευῆς τὴν ἐκάλυψε ἡ ἀσπίδα τοῦ νόμου, ἀπὸ αἱ διώκτες καὶ τῶν δύο δὲν ἀπέδειξαν αὐτὴ δὲν ἦ γῆ δὲν κινεῖται, οὔτε δὲ τὸ ὀρθόδοξο τονικὸ σύστημα εἶναι ὀρθώτερο.

Τὸ φαινόμενο γενᾶ θλιβερῆς σκέψεις κι' ἔχει βαθύτερη κοινωνικὴ σημασία γιὰ ὅλους καὶ πῶς πολὺ γιὰ τοὺς νέους. Μὲ τὴ σημερινὴ νοοτροπία δεσμεύεται ἡ ἐλευθερία τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρευνας, πού σ' αὐτὴν ὄφρα λείπει ἡ Πρόοδος κι' ὁ Πολιτισμὸς τῆς ἀνθρωπότητας.

Τ' ΑΜΑΞΙ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Ἦταν ἔτοιμο τ' ἀμάξι. Τ' ἄλλο γο τῖναζε μὲς' σιὸν πρῶτὸν σκόρπιον ἦλιο τὴ χαιτὴ του καὶ χλιμίντριζε κυττάζοντας τὸν ἄπειρο δρόμο πού χάονταν πάνου στα τετωμένα φτερά τοῦ ὀρίζοντα. Ὁ ἀγωγιάτης κοιτάπιε τὴν τελευταία γαλήνη τοῦ τσγάου του καὶ φώναξε στήν ἀνοιχτὴ πόρτα τοῦ σπιτιοῦ :

— Καίρὸς γὰ τὸ ταξίδι, κινά...

Τότες ἡ μάνα ἔδωσε τὸ στερνὸ φιλή στὸ παιδί ἠ. Ὑστερ' ἀκολούθησε τὸ μεθυσμένο του χέρι καὶ πῆρε μαζί του τὴ σακίκα πού κατηφόριζε στὸν κῆπο. Οἱ ἐργάτες εἶχαν ξεμακρύνει πολὺ πηγαίνοντα; γὰ ἄερο. Τὰ σιάκια εἶχαν μεσιώσει καὶ χροῦσιν ἀνάμεσα στήν οὐμίχλη πού ἀρραίωνε τίς κλωστές τῆς καὶ τίς ἔσωνε. Τίποτ' ἄλλο δὲ χροῦσίζοταν πᾶ : ὁ ντορῆς περιμένε νὰ ξεστράτισει ἀπ' τὸ χωριό.

Ἀσφαλῶς σήμερα περιᾶμε κρίση ὄχι μονάχα τῶν ὕλικῶν ἀξιῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν πνευματικῶν ἀξιῶν. Κι' ὕστερα πὼς νὰ εἶναι κινεῖς αἰσιόδοτος γιὰ τὸ μέλλον τῆς φυλῆς, πούχει τὴν ὀρφιότερη ἱστορία; Τῆς φυλῆς, πὺ γι' αὐτὴν ὁ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν εἶχε χρησμοδοτήσει, ὅταν ἐκινδύνεσε νὰ ἐξαφανιστῆ, «ὁ Θέμις δῦαι»

Ἀργότερα, ὅταν πέση ἡ ὕλαία τοῦ πανανθρώπινου δράματος καὶ λήξη κι' ἡ πανελλήνια ἀγωνία, τότε ἄς ἐλπίσουμε πὼς σ' ὄλι αὐτὰ τὰ προβλήματα θὰ δοθῆ ἄπανα ἠθικὴ λύση.

ΑΣΜΠΕΛ

— Καὶ λοιπὸν; Ρώτησε τὸ παιδί τῆς.

— Ἄ, ναί, μάνα! Ἐλαμε κείνο. Λοιπὸν θὰ κόψω πέρ' ἀπ' τὰ ἔλατα, θὰ σιγίψω στὸ βάλτο καὶ θὰ πάρω τὸ δρόμο γὰ τὴν οὐγή. Ὅλη τὴν ἡμέρα σήμερι κι' ὄλη τὴ νύχτα πού θάρθει θὰ τίς περάτω σιτὴ γῆ. Αὐριο, μόλις ὁ οὐρανὸς ξανοίξει, θὰ αἶται στὸν τόπο τῶν καλῶν ἀνθρώπων.

Ἡ μεσόκοπη κυρία τοῦ χωριοῦ σήκωσε ἀπ' τὸ χῶμα μὲ παλιὰν ἀνάμνηση καὶ τὴ φίλησε μὲ δάρι. Ἦταν ἕνα μελαγχολικὸ, αἰιο κοριτσάκι πού γιόμισε τὰ μάτια τῆς κι' ἔπειτα ξαναχώθηκε στήν καρδιά τῆς.

— Σάν τὴν Ἀνθοῦλα... Τοῦτε.

— Μὰ ἡ Ἀνθοῦλα ἦταν μικρὴ καὶ κουράστηκε, μάνα. Τὴ θυμάμαι κι' ἐγὼ πού ξεκίνησ' ἕνα πρῶτ' ἀπ' τὸ φράχτη μας μαζί μ' ἕνα χελιδόνι πού ὄλοι νομίζαμε πὼς θάρτειε λιγώερο ἀπὸ κείνη σιτὴ μεγάλη πορεία. Καὶ θυμάμαι ἀκόμα πού πρὶν αὐτὸ βίλτο τὸ χελιδόνι τὴν ἄφησε κι' ἡ Ἀνθοῦλα ἔμεινε γὰ πάντα μὲς' στ' ἀπόβραδο.

Ἡ οὐρὰ τοῦ ἀλόγου ἀνέμισ' αἰσιόδοξα καὶ τὸ παιδί χάρηκε.

— Ἐγὼ, μάνα, τῆς εἶπε, θὰ πάου νὰ βρῶ τὴν ὁμορφιά τοῦ κόσμου καὶ θὰ σοῦ τὴ φέρω μὲ τ' ἀμάξι. Θάν' ἕνα μάτσο ἀνθη ἀπὸ φῶς κι' ἀπὸ εὐτυχία...

Τ' ἀμάξι δὲν πρόσιμενε ἄλλο. Ἄγγξε μὲ τὴν ἀριστερὴ του ῥόδα τὴ λύπη τῆς μητέρας καὶ κύλησε πρὸς τὸ μάρκος. Σὲ λίγο φαινόταν ἄν ἕνα μεγάλο ποῖλι πού μίκραινε

ἀδιάκοπα και τέλος ἔγινε μιὰ πνοή και μιὰ ἀχίδα ποῦσβυσαν μέσ' σιὸ κεῖό.

Ἡ μάννα πῆρε μαζί της τ' ὄνειρο τοῦ παιδιοῦ και γύρισε σιὸ σπῆτι της. Τόξερε τὸ πείσμα αὐτοῦ τοῦ γιόκαρου. Ἦταν σάν τὴν ἀντρέια τοῦ πατέρα του πού ἀκολούθησε μιὰ μέρα τὸ πρῶτο Ἰστιοφόρο τοῦ γειτονικοῦ λιμανιοῦ και πλοστευε πῶς θὰ γύριζε μὲ πλέχτρος μαργαριταριῶν ἀπ' τὰ πέλαγα. Τὸ παιδί τότες ἦταν πάντα χροινῶ κι' ἀντίς νὰ κλάψει γιὰ τὸν πατέρα του πού τοὺς ἄφινε μέσ' σιὸ χειμῶνα και στήν πεῖνα, πηδούσε ἀπὸ ἀνῆσθυσασμῶ.

— Νὰ μοῦ φέρις και μένα ἕνα ἡσιῶ... Τοῦ φώναξε.

Μὰ οὔτε ὁ πατέρας γύρισε, οὔτε τὸ νησί ἦρθε. Τὸ παιδί εἶδε κάποτε τὴ σκιά τῆς ἐλπίδας του νὰ ταξιδεύει μὲ τὰ βέλη τ' ἀνέμου κι' εἶπε πῶς θὰ πῆγαινε και κείνο πένου σι' ἀχνάρια τοῦ πατέρα του γιὰ τὰ μαργαριτάρια και τὸ νησί. Τὰ πόδια του γίνονταν κάθε μέρα και πιὸ δυνατὰ και τὸ μικρὸ χωριὸ σὰ νὰ τὸν ἐσπρωχνε νὰ φύγει.

Ἡ μάννα του πάσχιε νὰ τὸν συγκατῆσει.

— Ὁ κόσμος δὲν εἶνε πουθενὰ ὠραῖος, παιδί μου, τοῦλεγε, κι' ἡ εὐτυχία βασιλεψε και σιὰ πιὸ μακρινὰ λιμάνια. Τόσοι ἀνθρωποὶ πῆγαν γιὰ τὰ λευκὰ φῶτα και κανεὶς δὲ γύρισε.

Τὸ παιδί τότες γέλαγε.

— Δὲν ἔφτασε κανεὶς ὦ, ἡ-εἰ... Τῆς ἀπαντοῦσε. Ἐγὼ ἔχω τώρα νέο ἄλογο κι' ἀνούραστο ἀγωγιάτη. Και τ' ἀμάξι μου εἶν' ἀητός, μάννα.

Ἔτσι τῆς ἔφυγε.

Ἀπὸ τότες ὀβάλτος εἶχε ἡσιχάσει και τραβῆγε γιὰ νὰ μαραθῆι. Ἦταν ἕνα τῆς πῆλο πικρὸ πού μέσ' σιὰ ἔλη του εἶχαν σταματήσει πολ-

λοὶ ἀπ' τὸ χωριό, ὅταν ἡ δυστυχία τοὺς λύγιζε τὰ γόνατα κι' ὁ ἥλιος ἀργοῦσε νὰ ξεπνήσει ἀπ' τὴ θάλασσα. Και τὰ ἔλατα και κείνα γερνανε σὰ νὰ ξεφύλλιζαν κουρασμένα τὴν ἴδια τους τὴν ψυχὴ. Ἡ μάννα ἀναλογιζόταν τὰ λευκὰ φῶτα και πονουσε. «Ἐξέρω τοὺς ἐφιάλτες πού τὰ φυλάει», ἔλεγε μόνη της. «Ἀὐτοὶ χωνεύουν μέσ' σιὴ νύχτα τοὺς ἀητούς και τ' ἄλογα μὲ τὴ χαρούμενη χαίτη».

Κάθε πρωὶ ὠσόσο ἀνοιγε τὴν ξάπορτα και μύριζε τὸν ἀγέρα πού πέρναγε μέσα. Ἦξερε τὸ ἄρωμα τοῦ παιδιοῦ της και μοχθοῦσε νὰ σὺλῆ, ἔχωρῶσι, σιὴν ὀσμὴ πού γίνονταν ὀλοένα και πιὸ πηχτή. Κι' ὕστερα τέντωνε τ' αὐτί της σιὸν ἀτίλαλο τῆς ζωῆς και πάσχιζε νὰ συλλάβει τὴ νότα τοῦ ἀμαξιοῦ. Τόξερε κι' αὐτὸ τὸ χαρμόσυνο τραγοῦδι πού θάρχόταν μὲ τὸ εὐθυμο σφύριγμα τοῦ γιοῦ της.

«Εἶμαι ἀπ' τὴν ψυχὴ σου πού μὲ γέννησε και σοῦ φέρνω τὸν ἥλιο τῆς εὐγνωμοσύνης...»

Ὁ κῆπος πέθανε ἀπ' τὰ γεράματα κι' ἡ σκάλα ἔχασε μέσ' σιὴν ὕγρασία δυὸ σκαλοπάτια της. Ἀπ' τὸ βάλτο κεῖ κάτω πέρασαν πολλοὶ και ξέμειναν, ἔγιναν σταυροὶ ξύλινοι και γκρεμιστήκαν και κείνοι ἀπ' τὰ περαστικά μπουρνια. Τὰ χρόνια βάρυναν τὴ μάννα στὴ ράχη και κάθε τόσο τὴν ἔκαναν και σκουνοτύπλαγε σιὸ δρόμο. Τὸ κοριτσάκι κι' ὁ πατέρας φιάνναν συχνὰ στὴ νυχτερινὴ της γαλήνη και ξεσήκωναν γύρω της μιὰ θύελλα πού τὴν τρώμαζε. Σιερωνόταν τότες σι' ἀχερῆνιο της στρώμα κι' ἀντιμαχοῦσε σιὸ σίφουνα.

— Τ' ἀμάξι... Τ' ἀμάξι... Ἐ-κλ ἴγε.

Και τ' ἀερικά ἄφηναν τὸ κορβ. βάι της και ξανάρχονταν ε' ἄλλο

βράδι.

Ἀπ' τὸ βάλτο φάνηκε ὁ σπαραγμός. Ἦταν μιὰ φωνὴ κομμένη ἀπὸ ἀγωνία κι' ἀπὸ πένθος. Τ' ἀγκομαχητὸ σερόνταν στὴ γῆ, κολοῦσε συχνὰ σιὴς ροδωσὲς και γινόνταν πιὸ ἀργὸ μέσ' σιὸ σοῦρο. Ἡ γριὰ τ' ἄκουσε σάν ἀπὸ πολὺ βαθιὰ και κέει ἀμφίβολο τῆς ψήλιος λέγο τὰ κουρασμένα πόδια. Ἔπειτα βρῆκε τὸ λίγο φῶς τῶν ματιῶν της και σύρθηκε νὰ τὸ προφτάσει.

Τ' ἀμάξι εἶχε πιὰ κουραστεῖ. Ἡ μακρινὴς περῆς τοῦχαν ξεφύρισε εἶνε τὸ ζωρὸ κόκκινο χρῶμα πού γινέλιζε ἄλλοτε κι' ἡ μπάρφες εἶχαν λιώσει τὸ παλιὸ καλό του σανίδι. Κι' ἀπ' τ' ἄλογο δὲν εἶχε ἀπομείνει πιερά ἢ τελευταία ἀναλαμπη σιὰ μάτια, ἢ νοσταλγία γὰ τὸ ἦουχο χωριό. Ὁ βρ διονὸς ματσορος τοῦ χείδουε τὸ κορμί, μὰ οὔτε ἡ χαίτη του ἀναδεδυόταν, οὔτε ἡ εὐρά του στριφογύριζε. Μάνο ὁ ἀγωγιάτης κάπνιζε βιυβὰ ἀκόμα και πρῶσπ-θοῦσε νὰ μαζέψει και νὰ ρουφήξει τίς τολύπες πού δειναν τὴν ἐσπερινὴ ὄρα.

— Τὸ παιδί μου; Φώναξε ἡ μάννα.

Ὁ ἀγωγιάτης χτύπησε τ' ἄλογο νὰ βγεῖ ἀπ' τὴ λάσπη, μὰ κείνο ἄφησε μιὰ δυστυχισμένη κραυγὴ και χῶθηκε πιὸ μέσα. Ὑστερα ξεπέζεψε λυπημένος και τῆς ἔδειξε τ' ἄδειο ἀμάξι.

— Ἐμεινε κεῖ... Τῆς εἶπε.

Ἡ γριὰ σίμωσε σι' ἀμάξι και κῆτεξε μέσα: Ἐκεῖ δὰ πού ὁ γιός της θὰ τῆς ἔφερνε τὸ μάτσο τὰ λουλοῦδια και τίς πλέχτρος τὰ μαργαριτάρια. Ἀπῶσοε δειλὰ—δειλὰ

τὰ ξεραγκιανὰ της δάχτυλα κι' ἔψοξε γιὰ πολὺ μὰ ἡ νύχτα τοὺς ἔχασε τὸ δρόμο και τ' ἄφησε ὀλομόναχα σιὸ ὑγρὸ σανίδι.

— Βρῆκατε τὰ λευκὰ φῶτα; Ράτησε.

— Ναι, ἀπάντησε ὁ ἀγωγιάτης. Ὁ γιός σας, κυρία, πῆρε τὴ ζωὴ τ' ἀμαξιοῦ και τὴ νιότη τ' ἀλόγου και πῆγε σιὴν αἰώνια χαρτυγὴ. Μόλις φτάσαμε ἀντίκρισε τίς δυο πρώτες κλάρες ἀπ' τ' ἄσπρα φῶτα και τίς ἔκοψε. Τότες τίς μύρισε μὲ δίψα και σὰ; ἔχασε...

— Και σὺ;

— Ἐγὼ δὲν ἔφτανα σὲ κείνο τὸ ψηλὸ δέντρο και γύρισα πίσω...

Ὁ ἀγωγιάτης εἶδε τὸ κορμὶ τῆς γριᾶ; νὰ σκύφτει ἀπέτομα πρὸς τὴ γῆ και τὴ συμπόνεσε. Τὴν ἐπίασε λοιπὸν ἡσυχά—ἡσυχά ἀπ' τοὺς ὤμους και τὴν ἀνασήκωσε.

— Ὅταν ὄμως ξεκίνησα, κυρία, ὁ γιός σας μοῦ φώναξε νὰ φερω γερὸ τ' ἀμάξι και νὰ σὰς πένου ἐκεῖ κάτω.

Ἡ γριὰ ξανακῆτεξε τὸ σταματημένο ἀμάξι κι' ἔκαμε νὰ γελάσει γιὰ τὸ σκοιόδι πού βίραινε σι' αὐτιά τ' ἀλόγου και σιὴς ρόδες. Ἔπειτα συλλογίστηκε τὸν ἀπέραντο δρόμο και τὰ μαλλιά της πιῶχαν πιὰ τόσο χιονίσει.

— Γιὰ τὸ ταξίδι τῆς εὐτυχίας, τὸ ὕπε, χρειάζεται καινούργιο ἀμάξι και νέο ἄλογο. Αὐτὰ τώρα ἀρρώστησαν και τὰ δυὸ γιὰ πάντα. Κι' ἡ νύχτα, βλέπετε, πέφτει ὀλοένα και πιὸ πυκνή. Και σι' ἀμάξι και σι' ἄλογο και σὲ μένα...

ΤΑΚΗΣ ΔΟΞΑΣ

ΑΓΩΝΙΑ

Πού θά μὲ σύρει αὐτὸς ὁ δρόμος τῆς μνήμης ;
Μέσα του πάντα ἴδιες σκιές μ' ἀνταμώνουν.
Οἱ ὥρες κείνες φύγαν κι' ἄφησαν τίς στιγμές τους
πὺ ἀπόμειναν στυγνές.

Δὲν ξεψύχισε ἀκόμα ὁ ὕγρός του δρόμος στὴ δύση.
Τὰ φῶτα του πὺ τρεμόσβυναν μιὰ βραδιά
ἴσως ν' ἀνάψουν καὶ πάλι.
Καὶ μένω κυττώντας τοὺς φασφορισμοὺς
τοῦ ἀτλάζινου φόντου τῆς θάλασσας.

Ἔγινε τοῖχος μιὰ νυχτερινὴ ἀγωνία
πὺ ἡ καρδιά μου χτίστηκε σ' αὐτόν.
Ἔνα του ἀντιφέγγισμα πάντα στὸ μπλάβον ἀγέρα.
Κάποιο σύγνεφο πὺ ξεμακραίνει καὶ σβύνει.
Καὶ δὲ γυρνᾷ.

Ἀπόψε ἰχνογράφησα πιότερο στὴν ψυχὴ μου τὴν ἐλπίδα.
Μὰ οἱ ὥρες πὺ ξεφύλλισαν στὰ τζάμια
πνίγηκαν στὴ ὕγρα πάχνη τοῦ σούρουπου.
Κ' ἔμεινα μόνος.
Πού θά μὲ σύρει αὐτὸς ὁ δρόμος τῆς μνήμης ;

Γ. ΠΑΝΑΓΟΥΛΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΦΟΙΝΙΚΑΣ

Ἦταν ἀκόμα ἡ ὑπαρξὴ του
Ἦταν κλεισμένη σ' ἓνα σπόρο,
Κάποιος ἀγέρας στὸ νηί μας
Τ' ἔφερε δῶρο.

Φύγαν τὰ χρόνια.. Ὅσα κι' ἂν ἔρθουν
Στὰ ξένα ὁ φοίνικας θὰ στέκει,
Παρακαλώνοντας κάθε μέρα
Τ' ἀστροπελέκι.

Κι' ἴσως σὰ γείρει κάποιον βράδι
Στὸ χῶμα χάμου πὺ μισοῦσε,
Τότε γλυκεῖα πνοὴ τὸν φέρει
Κεὶ π' ἀγαποῦσε...

ΓΙΑΝ. Π. ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΑΣ

ΣΥΝΤΟΜΗ ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ «ΔΩΔΕΚΑΛΟΓΟ ΤΟΥ ΓΥΦΤΟΥ» ΤΟΥ ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ

ΔΟΚΙΜΙΟ

Στὸν ἐλεύθερο στίχο καὶ οἱ ἀρ-
χαιοπρεπῆ μέτρο, στὸν πολιτικὸ
στίχο καὶ στὸ νεώτερο, στὰ δεμένα
σὲ ῥίμες τετράστιχα καὶ στὰ ποιή-
ματα πὺ κυλᾷε χωρὶς ὁμοιοκα-
ταληξίες καὶ στροφές, στὴ μορφὴν
ἐκείνη τῶν στίχων πὺ δίνει ὁ
Παλαμᾶς; στὸ «Δωδεκάλογο» κυ-
ρίως, ἔπου ἡ ὁμοιοκαταληξία εἶναι
περσότερο ἀνέμελη πορρήχηση παρὰ
μαθηματικὰ ἐπανερχόμενη ῥίμα,
στὰ «μεγάλα ὄραματα» καὶ σ' ἄ-
πλᾶ παιγνιδίσματα—γνωρίζεις ἀ-
ποτυπωμένη κι' ἀνδύλη τὴν
παλαμικὴ ψυχὴ. Τρυφερή, ἀλλὰ
γερή σίγουρη, ἀλλὰ γιορτάσιμη.
Καὶ στὰ τρυφερότερα λυρικά του
τραγούδια διατηρεῖ τὴν ἐπικὴ σα-
φήνεια. Καὶ στὰ ἐπικώτερα ση-
μεῖα τῆς ποιήσεώς του κενιάει τὰ
στολδία τοῦ λυρισμοῦ. Αὐτὴ ἡ
συνθετικότης εἶναι ἀπ' τὰ κυριώ-
τερα γνωρίσματά του. Ἦταν ἄλ-
λωστε συνειδητὴ. Στὴν ἀφίερωση
τοῦ «Δωδεκάλογου τοῦ Γύφτου»
γράφει : «Κοίταξα νάλαφροδέσω
μαζὶ ἐπικά καὶ λυρικά καὶ δραμα-
τικά καὶ παίρνοντες ἀπ' ἔλα τὰ
στοιχεῖα τοῦ ποιητικοῦ λόγου, κι'
ἀπὸ τῆς ἱστορίας τὰ παραδομένα
κι' ἀπὸ τοῦ φιλόσοφου τὴ σκέψη,
κι' ἀπὸ τὴ ζωὴ κι' ἀπ' ἀπὸ τὸνει-
ρο—κάποια ὄραματα τοῦ νοῦ κι'
κάποια καρδιοχτύπια». Ὁ «Δω-
δεκάλογος» ἀκριβῶς εἶναι καὶ γι'
αὐτὸν ἀκόμα τὸ λόγο τὸ χαρακτη-
ριστικώτερο ἔργο του.

**

Ἦ «Ἀνατολή» εἶναι ἓνα ἀπ'

τὰ τραγούδια του πὺ ἀναγνωρί-
ζουν κι' οἱ θαυμαστὲς κι' οἱ ἀρ-
νητὲς. Πῶς μπορεῖ, ἓνας πὺ ἀνα-
γνωρίζει τὴν «Ἀνατολή» νὰ μὴν
ἀναγνωρίσει τὸν Πρῶτον λόγον τοῦ
Γύφτου ἢ τὸν Ἔβδομον ; Νὰ μὴ
θαυμάζει ἀνεπιφύλαχτα κάθε στίχο
τοῦ «Δωδεκάλογου» πὺ ἀνασίνει
σπαρταριστὰ τίς χίλιες στιγμές τῆς
γυφτουριάς ; Ὅταν μιλάει γιὰ τὸν
Ἐρχομό, μπαίνουνε στίς ἡσυχῆς
βιβλιοθηκῆς οἱ πολύβουες τρικυ-
μίες τ' ἀταίριαστου λαοῦ. Ὅταν
μιλάει γιὰ τίς Γύφτισσες στὸ «Πα-
νηγύρι τῆς Κακάβας» μυρίζει
Μάης. Πᾶμε πίσω ἀπ' τὸ Γύφτο
καὶ τὴ μούλα του ! Καὶ τὸ τραγικὸ
Βεζάντιο «πὺ πρόσμενε τὸν Τοῦρ-
κο νὰ τὸ πάρη» ὑποβολὴ ἀσύγκρι-
της ἐπιτυχίας. Ἦ ἀγάπη τοῦ Γύ-
φτου σφιχτὴ, ἀγῶρη ἀπὸ συμβι-
βισμοῦς, τραχεῖα ἀπὸ εὐκρίνεια.
Ἦ πίκρα του συγκρατημένη κι' ἡ
χαρὰ του αὐθόρμητη. Ὡς κι' οἱ
φιλοσοφικὲς συζητήσεις χάνουν τὴν
ξηρότητα. Δὲ μποροῦν αὐτὲς νὰ
λείψουν. Ἦν δίνουν τὸ γερώτερο
πάτημα στὴν ἀρνηση τοῦ «Δωδε-
κάλογου»—εἶναι ὅμως τμήματα
μᾶς ψυχῆς πὺ πάσχει, εἶναι λι-
θάκια γιὰ νὰ χτιστῇ ἀκέραιος ὁ
Ναός. Ὁ «Δωδεκάλογος» εἶναι ὁ
Ναός. Ὁ Ναός πὺ χτίστηκε. Ὁ
Ποιητὴς ἤυρε τὴ Λύτρωση καὶ τὴ
Γαλήνη!

**

Ἦ Πρῶτος Λόγος («Ἐρχομός») «τοῦ νοῦ μου ἡ πρώτη χαρῆ»,

υποβάλλει ἀναταμάχτητα κι' ἀλληλοπλεγμένα τὴν ὑπαρξὴ δυὸ πρωταρχικῶν στοιχείων : Ἐνὸς κόσμου πολύχρωμου, καθαρῶφωτου καὶ ποτισμένου ἀπ' τὴν ἔλξη θρόνων ποὺ κεντρίζουν ὅλους τοὺς βαρβάρους τοῦ Μεσαίωνα γὰρ γὰρ δρέψουν τὸν ὄριμον—ὅπως δείχνεται—αὐτὸ καρπὸ, τὸν τραγικὸ γιὰ τὴν ὀριμότητά του, εἰς τὸν Κόσμον ποὺ εὐωδιά τὴν ἀρμύρα τοῦ γαλάζιου Βόσπορου καὶ τῆς χλωροστόλιστης Θιάρης—τὴν ὑπαρξὴν αὐτοῦ τοῦ Περιβάλλοντος ἀπ' τὴ μιὰ μεριά κι' ἀπ' τὴν ἄλλη τὴν ὑπαρξὴ μιᾶς ἰδιότυπης θεώρησης, εἰς τὸν ξεχωριστοῦ ἀπ' τοὺς ἀχόρταγους βάρβαρους καὶ παραχορτισμένους Βυζαντινοὺς Ὑποκείμενον : τῆς Γυφουριάς, τῆς ἀδιάφορης καὶ παρθένας. Ὁ Πρῶτος Λόγος ξεθυμαίνει μὲ τὴν ἔντονη ὑποβολὴ τῶν δυὸ αὐτῶν πραγματικότητων—ὅπως τὸ πρῶτο μέρος τῶν δραμάτων. Στὸ τέλος τοῦ ἀποκορυφώνεται στὴν προβολὴ τοῦ Μεγάλου Γύφτου «στους ξεχωριστούς, ξεχωριστούς» θὰ γίνῃ τ' ὄργανο τῆς Μοίρας γιὰ τὰ λυθεῖ τὸ δράμα.

Στὸ Δεύτερο λόγος («Δουλευτῆς») παίρνει τὸ ἓνα ἀπ' τὰ στοιχεῖα τοῦ πρώτου λόγου τὸ Ὑποκείμενον—ὅπως κορυφώνεται σὶ τὸν ἓνα, τὸν ξεχωριστὸ Γύφτο—κι' ἀπ' τὴν παρθενικότητα τοῦ πρώτου λόγου, μᾶς περνᾷ σὶ τὴν ἀγωνία του γιὰ ὄριμασμα. Δὲν εἶναι πιά τὸ παιδί ποὺ χαίρεται ἔτσι αὐθόρμητα τὴς ὁμορφίης. Τὸ σκουληκι τοῦ Πνεύματος δάγκωσε! Γιὰ τὰ ξαναχαρεῖ, ἂν μπορεῖ, τὴς πρώτης χαρῆς πρέπει γὰρ τοῦ δώσει ἀπάντησιν, γὰρ τὸ γαληνέψει. Παραδέχεται τὴ συγκολλητικὴ καὶ τὴν παθητικὴν : «γέιρε, ἂν θέλεις γὰρ ὑπαθῆς!». Ἔγιε χαλεπῶς, λαλητῆς, οἰκοδόμος. Δὲ σ' ἀθήκε σὲ τοῦτο, δὲ σ' ἀθήκε σὲ ἄλλο, δὲ σ' ἀθήκε σὲ κα-

νένα ἐπάγγελμα. Δὲ σ' ἀθήκε, τὸν καιρὸ ποὺ λαχάρειζε γὰρ σταθεῖ. Δὲν ἤκανε κανέννας ψευτο-ανικανοποίητος.

μ' ἀντίθετος ἀνθος μέσα στὴν καρπὸ ἀπελὸ γιὰ τὸ πῶ καὶ μὲ πῶ βαδῶ γιὰ τὰ τὰ κρᾶζω ἔγνοια.

Κεῖνο ποὺ ἱκανοποιούσε τοῦ: ἄλλοι καὶ τοῦ παραγγέλναν γὰρ ἄνε—τὸν ἴδιο δὲν τὸν ἱκανοποιούσε τὸν βάραινον πλατύερα διὰματα. Δὲν ταιρᾶνε—καὶ πῆρε τὴν ἀπόφαση γὰρ φύγει.

Κι' ἔταν τράβηξα ἀσυντρόφιαστες τὸ δικό μου ὄρομο πάλι, γνώρισα μιὰ θλίψη μέσα μου θλίψη ἀσάφιστα μεγάλη!

Στὸν Τρίτο Λόγος («Ἀγάπη») ὁ Γύφτος βαθιὰ πικραμένος ἀπ' τὴ μάταιη προσπάθεια τοῦ Δεύτερου λόγου γὰρ μιλήσει σὰ δουλευτῆς, μ' ὅλη τὴν ἀπόγνωσιν τῆς ψυχικῆς μόνωσης, ἀρτᾶται ἀπ' τὴν ἀγάπην «τῆς περδικόστηθης Τσιγγάνας». Ὅμως δὲν εἶναι πᾶ τὸ παιδί ποὺ σαν τοὺς γύφτους τοῦ Πρώτου Λόγου χαίρότανε τὴ ζωὴ. Δὲν ἀγαπᾷ γιὰ τὴν ἀγαπήσει ἀγαπᾷ γὰρ τὸ σωθεῖ! Μονοκόμματα, ἀποκλειστικὰ ἀλλοπαίρνεται ἀπὸ τ' ὄραμα του καὶ ξετυλίγει τ' ὄραμα του μέχρι ἀπίθανες—γιὰ ὅσους δὲν ἀγάπησαν—ἀκρες. Ἡ Τσιγγάνα;—Θὰ ποὺ θὰ τὸν σώσει, θὰ τὸν διδάξει, θὰ τὸν καταλάβει... Ὅμως δὲ συνέβηκε ἔτσι κι' ἡ τραγικὴ του ἀπόγνωσιν ξεσπάει : «Ποιὰ εἶσαι σὺ ;...»

Στὸ πικρὸ κατάντημα τοῦ Γύφτου, τοῦ τόσες φορές γλασμένου, περιμένεις γὰρ τὸν δεῖς γὰρ προσφεύγει σὲ μιὰν ἄλλη προσπάθειαν : περιμένεις γὰρ προσφύγει ἢ γὰρ φωνάζει πῶ, δὲν προσφεύγει : Περιμένεις γὰρ προσφυγῆς ἢ γὰρ βλασφημῆς. Καὶ βλαστημάει! Δὲν ἀφινεται πιά γὰρ παρουρθεῖ ἀπὸ

ψεύτικη ἐλπίδα. Δὲ δοκιμάζει κἄν ἔξειρε ἄκουσε μιὰν ἄσθη γύφτισσιν γὰρ τὸ φωνάζει : «Φωτιά γὰρ κάψω τὸν Περσάεισο! Νερό τὴν Κόλασιν γὰρ σβύσω!»

Ἔστερ' ἀπ' τὴς τρεῖς ἀρνήσεις—τοῦ κινήμοντος, τῆς ἀγάπης καὶ τῆς πίστης—φαντάζεται κανένας τὸν κύριο τοῦ τραγικοῦ γὰρ κλείνει. Στὴς τρεῖς ὁμοίως αὐτὸς ἐπιανθρώπινες φάσεις τοῦ δράματος προστιθεται μιὰ νέα : ἡ ἀρνήσιν τῶν ἀρχαίων. Γιὰ τὸ σημερινὸ πολιτισμὸ οἱ ἀρχαῖοι εἶναι κάτι παραπάνω ἀπὸ ἀντικείμενον ἱστορικῆς ἔρευνας. Εἶναι κανόνες καὶ προσφυγὴ καὶ ἰδέα. Οἱ ἰδέες ὁμοίως δὲν εἶναι πεταχτικῶς πραγματικότητες ποὺ κινουῦνται καὶ ζοῦν τερατωδῶς. Εἶναι ἀνώτατες μορφές ποὺ ἀναγνωρίζει ὁ Νουὸς καὶ ποὺ τὴς ἔχει γὰρ κατανοεῖ τὴ ζωὴ καὶ γὰρ τὴν ἐρημεύει. Ὁ Παλαμᾶ, ἔγραψε τὸν Πέμπτο Λόγος («ὁ θάνατος τῶν ἀρχαίων») τὸν καιρὸ ποὺ πρόβαλλε τὴς τελευταῖες τοῦ ἀντιστάσεις ὁ ψευτο-ατικισμὸς μὲ τὴν καθαρῶσα καὶ τὴ στείρα κλασσικολατρεία, ὁ ἴδιος ὁ ἀτικισμὸς ποὺ ἐπικρατώντας συνέβλεπε σὲ μαρσαμὸ τοῦ Βυζαντινοῦ. Καὶ μᾶς φέρνει ὁ ποιητῆς σὴ βαριὰν ὥρα ποὺ ὁ καταχτητῆς μπαίνει σὴν Πόλιν καὶ μᾶς δείχνει τοὺς λόγιους τοῦ Βυζαντινοῦ γὰρ φάγουν γιὰ τὰ σόσων τοὺς ἀρχαίους, οἱ Βυζαντινοὶ, οἱ μετὰ τὴν πτώσιν Εὐρωπαῖοι, οἱ δικοὶ μας ἀτικιστῆς τοῦ περασμένου αἰῶνα ζήτησαν κυριολεκτικὰ τὸ βρυκολακίσμα αὐτοῦσίων τῶν ἀρχαίων—στὸν πειρασμὸ αὐτὸ δὲν παύουν ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ γὰρ πέφτουν τόσους καὶ τόσους ἀπὸ τότε ποὺ ὁ ἄνθρωπος κατάλαβε πῶς πρέπει γὰρ παίρνει θέσιν ἀπέναντι τῶν ἀρχαίων. Τὸ Γύφτον ὁμοίως ποὺ δὲν τὸν γέλασαν οἱ Θεοί, δὲν

τὸν γιὰ τὴν κι' ἰ ἀρχαῖοι.

Κι' ὅποιος δούλος σας θὰ γίνῃ καὶ σὰς πάρη καταπόδι, ἢ ἓνας μένος, ἢ ὅλο γένος, θὰ σβυστῆ μὲ σὰς.

Μὰ δὲν εἶναι πᾶ ὁ πεισιπαιδῆς ἀρνητῆς—λές καὶ τὸν ἐπηρέεσε τὸ ἀντικείμενον ἀπὸ αὐτὸ τοῦ ὁπλοῦ κολεῖται γὰρ πῶρι θέτη.

Καὶ μονάχα ὅποιος μᾶς σας δὲ θὰ χάσῃ τὸν ἑαυτὸ του καὶ θὰ κῆψῃ μένος ἀπ' τ' ἀνθια σας γιὰ τὰ στεφανώσῃ τὰ μαλλιά του, μόνο ἐκείνος ἐδῶ κάτω στολισμένος θὰ τραβῆξῃ σὰ γαμ-

πρός. θὰ τραβῆξῃ στολισμένος μὲ τὴ χάρη σας ἂν τραβῆξῃ ἐμπαύς!

Μὰ δὲν τοῦ ἀπολείπει ὁ σκεπτικισμὸς κι' ἡ ἀρνήσιν :

Θ' ἀπομένετε παράμερα ἀπ' τὰ ἔθνη, ὅσο κι' ἂν πλευρῶνετε τὰ ἔθνη, κι' ἀπὸ σὰς τὰ ἔθνη χωριστὰ βάρβαρος ὁ κόσμος θὰ διαβαῖνῃ καὶ ραγιαῖς.

Κάνα πάπυρο κι' ἂν εὔρω τότε κάτω γιὰ τὰ πετύχω ἔξιστα ἢ φῶς.

Τὸν Ἐχτο Λόγος («Γύφτος σὲ μιὰ φωτιά») ἔς τὸν ποῦμα ἀντίθετο ἀπ' τὸν Πέμπτο. Ὁ Πέμπτος διεξέρχεται τοῦ ἀρχαίου ὡς ἰλιονία πρότυπον, ὡς κλασσικὸς. Ὁ Ἐχτος ὡς προγόνους. Ὡς προγόνους καὶ τοὺς Βυζαντινοὺς. Μπορεῖ γὰρ διαδραματίζεται γύρω ἀπ' τὴ φωτιά ποὺ καίνε οἱ καλόγεροι τὸ εἰδωλολατρικὸ βιβλίον τοῦ Γεμιστοῦ συμβαίνει ὁμοίως σήμερον σὴν ψυχὴ τοῦ ποιητῆ. [Ὁ «Δωδεκάλογος» δὲν ἐκτυλίσσεται σ' ὀρισμένο χρόνον. Ἐκτυλίσσεται σὲ αἰῶνιο παρὸν ποὺ ἀνακαλεῖ ἢ ἱστορικὴ μνήμη. Κι' ἂν μᾶς; πρωτοφέρνει ὁ ποιητῆ; σὴν Θράκην τὸν καιροῦ τῆς τουρκικῆς ἀπειλῆς, θέλει γὰρ δεῖξιν πῶς;

τὸ δράμα τοῦ Γύφτου εἶναι τεράσιας σημασίας· κι' ὄχι ἡ ἀνία τοῦ μπλαζέ.]. Κι' οἱ ἀμέσως προηγούμενοι λόγοι ποὺ ἐξετάζουνε τὸ ἔνα, τὸ Ὑποκειμενικό, ἀπ' τὰ δυὸ στοιχεῖα ποὺ τὴν παρουσία τους ἀντιληφθήκαμε στὸν Πρῶτο Λόγο, κι' αὐτοὶ δὲν ἀγνοοῦνε τὸ δεύτερο, τὸ ἀντικειμενικό. Οἱ ἄλλοι δὲν τὸν καταλείβουσαν κι' ὑπόφευγε. Αὐτὸ τὸ στοιχεῖο στὸν Ἔβδομο Λόγο παίρνει τὰ πρωτεῖα. Μὰ καὶ τὸ ὑποκειμενικό στοιχεῖο δὲν ἐξαφανίζεται. Τὸ άτομο εἶναι πῶς εὐτυχημένο σὰ λυθούνε καλὰ τὰ μεγάλα προβλήματα τοῦ ἔθνους. Πρέπει νὰ παίρνει ἀπὸ καθαρὸ ποτάμι τὸ νερό. Ἡ δουλικὴ προγονολατρεία καὶ μίμηση δὲν εἶναι τέτοιο. Τὶς ἀγνὲς πηγὲς τίς βρίσκει στὸν πρωτάρη λαό, στοὺς λεβέντες τῶν βουνῶν· αὐτοὶ εἶναι οἱ πατέρες τῆς νέας ἑλληνικῆς ὁρμῆς :

Τὰ λεβέντικα τραγούδια τοῦ τὰ ζεῖ κι' ὁ ἴδιος εἶναι σὰν ἀγάλματα θεϊκά.

Ἀρνιέται ἀκόμα ὁ Γύφτος, μὰ ὁ πόνος τοῦ ὑποφέρεται· ἔχει δυσφρανθεῖ τὴν πηγὴ τῆς λύτρωσης.

Ὁ Ἔβδομος Λόγος («Τὸ Πανηγύρι τῆς Κακάβας») εἶναι ὁ ὕμνος τῆς Γυφτουριάς. Μὲ τὸ λόγον αὐτὸ δικαιώνεται ἀνεπιφύλαχτα στὴν ψυχὴ μας ἡ ἀτιμωμένη ποὺ διέλεξε ὁ ποιητὴς γιὰ τὸ μεγάλο τοῦ δράμα, ὁ λαὸς στὸν ὁποῖο πολιτογράφησε τὸν ἥρωά του. Ὑστερα ἀπ' τὸν πρῶτο λόγο ἐμπλέξε ὁ ἥρωας στὸ βαρὺ ἐσωτερικὸ δράμα. Δὲν παύει ἐντούτοις νὰ ἴναι γύφτος στὴ δουλειά, στὴν ἀγάπη, στὴν πίστη, στὴν κλισσιολατρεία, στὴν ἐθνικὴ παράδοση. Εἶναι ὁ γύφτος ποὺ δὲ βλαβεῖται σὶδ ξένο, σὶδ κακοπιασμένο περιβάλλον. Σὶδ «Πανηγύρι τῆς Κακάβας» εἶναι ἀνάμεσα στὴ γυφτουριά, τὸ ἄθροισμα τῆς γυφτουριάς, ἡ γενναίη ἀλύγιστη

συνέπεια ἔντασή της, ὁ Προφήτης της. Εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸ ποῦμε; Ἐδῶ ἔμεινε ὁ πῶς πικρὰ ξένος.

Καὶ τίποτα δὲν καταλάβαν

Ξανάρχισε, ἄμυαλο, πολύβοο,
μέσ' τὸ μαγιατικό λιοντῆρι,
τὸ πανηγύρι τῆς Κακάβας,
τῆς γυφτουριάς τὸ πανηγύρι

Μ' ἄν δὲν τὸν κατάλαβαν τ' ἄδέρφια του, πόσο ψηλὰ πέταγε ἡ εὐφροσύνη του! Γιατὶ ὁ ὄχλος αὐτός—ποῦ, ὅταν στὸ τέλος τοῦ ἔβδομου λόγου τοῦ μιλᾷ, δὲν τὸν καταλαβαίνει—σ' ὅλον τὸ Λόγο τοῦτ' εἰσάγεται μὲ ὅλη τὴν ἀγρία του λατρεία τῆς Λευτεριάς. Ἡ πρωτόγονη τούτη ἀγάπη τῆς ἀνεξαρτησίας, ποὺ ὁ μελαψὸς ὄχλος χαίρεται ἐνστικτωδῶς κι' ὁ προφήτης διαλεχτικὰ—τούτη ἔκανε τὴν ψυχὴ του ποιητῆ ν' ἀγαπήσει τοὺς Γύφτους καὶ νὰ ὀδηγήσει στὴν Πατρίδα του, τὴ νεοῦδοκατοικημένη Θράκη ποὺ βυρσανάσαινε κάτω ἀπ' τὴ μαύρη φτερούγα τῆς ἀπειλῆς, τὸν πολύβουο ποταμὸ τῶν Γύφτων γὰ νὰ δέσει ἔτσι παραστατικώτερα τὸ δράμα του. Μὰ ἀγαπημένη πατρίδα, μὰ φοβερὴ ἀπειλὴ καὶ μὴ πανελεύθερη ψυχὴ δὲ συναντιοῦνται πρῶτη φορά στὴν ἱστορία—εἶναι αἰώνια ὑπόθεση, εἶναι τὸ δράμα τῆς Ἑλλάδας μας ποὺ τὸ ἔζησε ὁ ποιητὴς καὶ σὰν ἐπίκαιρο παρὸν τῆς ἐποχῆς ποὺ ἔγραψε τὸ «Δωδεκάλογος» καὶ σὰν προαιώνιο παρὸν τῆς ἱστορικῆς μοίρας τοῦ ἔθνους μας καὶ σὰν παρὸν ποὺ ἡ προφητικὴ του ὄραση περιμένει.

Ἡ προφητικὴ του ὄραση περιμένει. Περιμένει ὅ,τι ἔχει γίνε ἡ ἡ καὶ προφητεύει ὅ,τι δὲν ἔχει ἀκριβῶς συντελεστεῖ. Στὸν Ὀγδοὸ Λόγο («Προφητικὸς») πῶς τὸ πικροτέρω ποιεῖ. Τὸ Κράτος διαλύθηκε κι' ὁ Ρήγας παίζει μὲ τοῦ παραγκιόζηδες σὶδ Τσίρκο. Οἱ Ἀρχεῖτες

πικροὶ στολίζουσι τὶς πόρτες τῶν ἐορτῶν κι' οἱ φωτιές, ποὺ ἀπὸ κορφὴ σὲ κορφὴ ἀνάγγελλαν τὶς βαρβαρικὰς ἐπιδρομὰς, διατάχθηκαν νὰ μὴν ξαναενοχλήσουν τὰ πανηγύρια τοῦ Ρήγου. «Κοὶ κινεῖται τὸν Τσίρκο νὰ τὴν ἀρή». Ὁ προφήτης φαρμακώεται μὲ τ' ὄραμα τὸ καρακώσματος. Βλέπει ὅμως πῶς

Μὴ κινεῖται πλάση, μὴ γεννητὴρα
εὐφροσύνη ἀπ' τὰ χαλάσματα σου

Τὴν παταεῖ τὴν στέρφα γῆ σου καὶ διαβαίνει
κι' ἔπει πάτησε ἀναβρῦζει καὶ μὴ βρῦση

Βλέπει πῶς ἡ πτώση δὲ μπουρῶσε πῶς νὰ γίνε καὶ πῶς ἀπ' τὰ χαλάσματα φουρνῶνε νέα πλάση. Ἡ ψυχὴ τῆς Πολιτείας, σὰν παρακμασμένος βυζαντινισμός, θὰ μπαίνει ἀπὸ κορμὶ σὲ κορμὶ γυρεύοντας νὰ ξαναζήσει.

Καὶ σὶδ φῶς θα βγῆ,
καὶ ξαφνίζοντας τὸν ἥλιο,
σα θερμμένο ἀπ' τὸ δικό σου αἶμα,
ἕνα γέλιο, ἕνα παράλλαμμα, ἕνα φέμα

ἕνα κλάμα, ἕνα βασίλειο.

Κι' ἡ ψυχὴ σου, Πολιτεία καταραμένη,

δὲ θα βρῆ ν' ἀναπαυτῆ.
τοῦ Κακοῦ τὴ σκιά ἀπὸ σκαλί
σὲ σκαλί θα τήνε κατεβαίνε,
κι' ἔπει πάη, κι' ἔπει σταθῆ
σὲ κορμὶ χειρότερο θα μπαίνε.

Ἡ λύπη περίσσεψε κι' ὁ Προφήτης ὄνειρεύεται τὸ θάμα :

Ὅσο νὰ σὲ λυπηθῆ
τῆς ἀγάπης ὁ Θεός,
καὶ νὰ ξημερώση μιὰν ἀγυῆ,
καὶ νὰ σὲ καλέση ὁ λυτρωμὸς,
ὡ ψυχὴ παραδαρμένη ἀπὸ τὸ κρῖμα!

Καὶ θ' ἀκούσης τὴ φωνὴ τοῦ λυτρωτῆ,
θὰ γυθῆς τῆς ἀμαρτίας τὸ ντύμα.
Καὶ ξανά κυβερνημένη κι' ἀλαφρὴ
θὰ σαλέψης σὰν τὴ χλόη, σὰν τὸ πουλί,
σὰν τὸν κόρφο τὴν γυναίκειο, σὰν τὸ κῆμα,
καὶ μὴν ἔχοντας πῶς κάτω ἄλλο σκαλί

νὰ κατρακυλίσης πῶς βαθιὰ
στοῦ κακοῦ τὴ σκιά,
για τάνέβασμα ξανά ποὺ σὲ καλεῖ
θα αἰσθανθῆς νὰ σὲ φυτρώσουν, ὡ χαρὰ!

τα φτερά,
τα φτερά τὰ πρωτινά σου τα μεγάλα!

«Ἀστράψε φῶς καὶ γνώρισεν ὁ νιὸς τὸν ἑαυτὸ του». Τὸ στίχο αὐτὸ τοῦ Σολομοῦ προτάσσει στὸν Ἐνατο Λόγο («Τὸ Βιολί»). Στὴν ἄρρητη μοιαιξία, διωγμῆος ἀπ' ὅλους, βρίσκει τὸ βιολί τοῦ Γέρου ἰασηκευτῆ, ποὺ

τὸν ἀγνάντευσ, καὶ τέτοια
σοῦ ξυπνοῦσε συλλογῆ.
Μὴν ὑπάρχουν; μὴ δὲν εἶναι
ὄνειρα κι' οἱ Θεοί;

Στὸ βιολί, στὴν ἰένη, βρῆκε τὴ λύτρωση· καὶ τὰ παιδιόκια, ποὺ

...κάποτε καὶ πότε
πῶς ἀσφαλτα κι' ἀπ' τὸν τρανὸ
σεῖς ἀκούτε τὸ πανώριο
καὶ τὸ παναρμονικὸ

Τὰ παιδιόκια

...τὴν ἀτάραχη
γιομίζαν ἐρημιὰ μου αὐτὰ
καὶ τήνε κἀκεν κόσμο ἀφέντη.

(Συνέχεια σὶδ ἐπόμενον)

ΤΑΚΗΣ ΚΑΡΤΑΛΟΣ

1

Φιλιά στ' ἀμπέλια σταφύλια και γέλια
 Ὀρχήστρες ὑπαίθριες αὐλοὶ και χαβάργιες
 (Μιά ρόγα τσιμπῶ, τσαμπὶ γιὰ κοράσι ;)
 — Μουσικὴ τῆς Κραιπάλης κόρδα τὰ τέλια
 Σπᾶσ' τὶς κορδὲς τὰ μπῶ στὸ χοροστάσι
 (Τὸ μούσι μου Σάτυρου και οἱ ὀπλές μου τράγιες).

2

Ροδοβάφει πρόσωπο τὸ γούρνο μεθύσι
 Λυὸ μάτια ἠδονῆς διάνεμα γλαρώνει
 (* Ἐνας ἔρωσ Σάτυρος μᾶς ἔφερε στὰ δάση.)
 Ἔχουν τὴν ἀφράτη χλόη ζωγραφίσει
 συμπλέγματα γυμνῶν στὴν πιδ ἑξαίσια στάση
 (Μῦρο παρθένων ἄλικο τῆ χλόην αἱματώνει.)

3

Κέρνα στὰ κροντήρια τὸν ἀκράτον οἶνο
 Ροὴ κρασί τραγοῦδι γεύση χρῶμα ρόδι
 (Κρύσταλλον ἀνταύγειες χίλιοι μέθης τόνοι)
 Πνοῆς θεῖαν ὥρα τῶν Ἀθάνατων πίνω
 Τὸ νέχταρ και πνεῦμα ἱερὸ μὲ φτερώνει.
 (* Ὁ ρυθμός, ὁ χορὸς στὸ κορμὶ και στὸ πόδι.)

ΓΙΩΡΓΗΣ ΦΙΛΛΗΣ

ΜΑΚΡΥΑ

* Ἀπὸ τὶς ψεύτικες μακρυὰ τὶς χάρες,
 μακρυὰ κι' ἀπὸ τὶς θύμησες τοῦ κόσμου
 ἀργοκυλᾶν οἱ μέρες μου πιδ μαῦρες,
 στῆς λύπης τὴν ἀχτὴν ὁ λογισμὸς μου

Καθὼς βραχάκι ἔρνο κι' ἡ καρδιά μου,
 τρεκλᾶ σὰν τὸ σκληρὸ τοῦ πόνου κύμα,
 στὰ ριζιμὰ τοῦ λογισμοῦ μου χάμου
 ξεσπᾷ καθὼς μ' ἀπόδειρε τὸ κρῖμα...

Θ. ΒΑΡΟΥΕΗΣ

ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΣΕΦΕΡΗ

ΜΕΛΕΤΗ *

Μὲ τὸ «Μυθιστόρημα» μπαίνομε
 στὴ δευτέρη φάση τῆς δημιουργί-
 ας τοῦ Σεφέρη. Μῦθος και ἱστο-
 ρία. Γιὰ τὸ μῦθο εἶπαμε πὼς τὸν
 χρησιμοποίησε ὁ Σεφέρης καταρ-
 γώντας τὸ θέμα. Καὶ γιὰ τὴν ἱστο-
 ρία σκέπτεται πὼς δὲν εἶναι ἕνα
 στοιχεῖο ἐντελῶς διάφορο τοῦ
 Μῦθου. Εἶναι δυὸ στοιχεῖα συγκε-
 ρασμένα. Διακρίνεται φανερὰ στὸ
 «Μυθιστόρημα» πὼς ἀντιλαμβάνε-
 ται ὁ Σεφέρης τὴν ἱστορία. Δὲν
 εἶναι «ἀτι νε»ρὸ και ξεπερασμένο,
 ποὺ ἔχει ἀκίνητοποιηθεῖ μέσα στὴν
 ἀλλάσθη ροὴ τοῦ χρόνου. Τοῦναν-
 τίον εἶναι κᾶτι ποὺ ζῆ, κινεῖται
 κι' ἔχει ἄμεση σχέση μετὰ τὴν τωρινή
 μας ζωὴ ἐπιδρώντας στὴ σκέψη
 μας και στὰ αἰσθήματά μας. Ἔτσι
 ὁ Σεφέρης ζώντας ἐφιαλτικὰ ὁ
 ἴδιος σὰ μιὰ διανοητικὴ συνειδηση ὅλες
 τὶς περιπέτειες, ὅλες τὶς δυστυχίες,
 ὅλες τὶς καταστροφές ἢ τὶς διαμυρ-
 φώσεις τοῦ Ἑλληνισμοῦ φέρνει σὲ
 ἴδιο ἐπίπεδο τοῦ μῦθου τὰ πιδ ἀ-
 πομακρυσμένα πρόσωπα μέσα σὲ
 ἱστορικὸ χρόνο. Θὰ ζήσουμε τὴν
 ἴδια ζωὴ μὲ τὸν Ὀδυσσεῦ, τοὺς
 Τρῶες, τὸν Ὀρέστη, τὴν Πυθία,
 τοὺς ἀνώνυμους ἥρωες τῆς μικρα-
 σιατικῆς καταστροφῆς, τὸ Χριστό,
 τὸ Μπάλντουϊν, τὸν Στρατῆ θα-
 λασινό.

Καὶ ἐν' ἄλλο στοιχεῖο χαρακτη-
 ρίζει τὴν ποίηση τοῦ Σεφέρη. Εἶ-
 ναι ἡ μνήμη. Μιά μνήμη τεράστια,
 ἐξαντλητικὴ σχεδόν. Αὐτὴ θὰ κά-
 νει τὴν ἱστορία νὰ ζήσει σὰν πα-
 ρὸν μέσα του, αὐτὴ θὰ τὸν ἐμπο-

τίσει τὴ στυγνὴ ἀπαισιοδοξία ποὺ
 τὸν διακρίνει, αὐτὴ θὰ κάνει τὴ συ-
 νεῖδησή του ἄγρυπνο ἀπολογητὴ
 τῶν πράξεών του και τῶν πράξεων
 τῶν ἄλλων. Κι' ἂν καμμιά φορὰ
 θελήσει νὰ πάρει τὴν ἀπόφαση
 τῆς λησμονιάς δὲν θὰ μπορέσει.

*Τότε σὲ ξυπνᾶνε τὰ πράγματα ποὺ ἔ-
 ζησες*

Γιατὶ ἡ μνήμη θὰ τοῦ χαρίσει
 ἕνα φορτίο ἀδιάσειστο κι' ἂν θὰ
 προσπαθήσει νὰ ξαναβρεῖ τὴ ζωὴ
 του, τὴν ἀληθινὴ ζωὴ «μακριὰ ἴπδ
 τόσο χαρτιά, τόσα συναισθήματα,
 τόσες διαμάχες» δὲ θὰ τὸ κατα-
 φέρει.

** Ἐμεῖς δὲ μποροῦ, θυμόμαστε ἀκόμα τὴ
 δώσαμε...*

Ἔχοντας λοιπὸν φορτίο τὴν ἱ-
 στορία, τὴ μνήμη ποὺ θὰ τοῦ θυ-
 μίζει κάθε στιγμὴ παλιές πληγές
 δικές του και ξένες, ἀπογοητευμέ-
 νος ἀπὸ τὴν ἀνεζήτηση τῆς ἀγί-
 πης και τῆς ἠδονῆς, μένοντας με-
 τὴ σφιγίδα τους στὰ χεῖλη, ζών-
 τας ὁ ἴδιος σὲ μιὰν ἐποχὴ διχα-
 σμένη, κομματιασμένη ψυχικά, δι-
 αλυμένη — πὼς θὰ μπορούσε νὰ μὴν
 εἶναι ἀπαισιοδόξος; Σ' ὅλο του τὸ
 ἔργο ἀπὸ τὸ «Μυθιστόρημα» και
 πέρα ἡ ἀπαισιοδοξία κι' ἡ σκέψη
 τοῦ θανάτου θὰ εἶναι τὸ «κλίμα»
 μέσα στὸ ὅποιο θὰ διαβῶι ὁ Σε-
 φέρης. Μὲ μᾶ ἐπισημότητα ὑ-
 φους, αὐστηρὸς, λιτός, συγκρατη-
 μένος, ἔχοντας ἐξοστρακίσει κάθε
 διακοσμητικὸ στοιχεῖο, γυμνώνον-
 τας τὸ στίχο του ἀπὸ κάθε περιττὸ
 φόρτιο, γίνεται κλασσικός. Ὅσο

* Συνέχεια ἀπ' τὸ προηγούμενο τεῦχος.

παραμένει ὁ ἴδιος σκοτεινὸς ποιη-
τῆς πού γνωρίσαμε ἄλλοτε, ἴσως
περισσότερο σκοτεινὸς μὲ τοὺς ἄλ-
λεπάλληλους συμβολισμούς του,
χρησιμοποιώντας ἐκφράσεις τολμη-
ρές, πηδήματα ἢ χάσματα εἰκό-
νων, ράκη συναισθημάτων, μιὰ
διχασμένη καὶ ἔτρομερὰ διαλυμένη
προσωπικότητα.

*Μετακινώντας πέτρες τσακισμένες, ἀνα-
σάινοντας
Τῆ δροσιά τοῦ πεύκου πιὸ δύσκολα κάθε
μέρα...
Τῆ ζωὴ πού μᾶς ἔδωσαν νὰ ζήσουμε τῆ
ζήσαμε.
Αυτῆσου ἐκείνους πού περιμένουν μὲ
τόση ὑπομονή.
Γιατὶ γνωρίσαμε τόσο πολὺ τούτη τῆ
μοῖρα μας
θὰ μπορέσουμε νὰ πεθάνουμε κανονικά ;*

Ὁ Σεφέρης ξεκίνησε ἀπὸ τὸν
ἠδονισμό, ἀλλὰ ἢ ἀγάπη, ἢ χυρὰ
τῆς ἀγάπης, ἢ ἱκανοποίηση τῶν
αἰσθησέων εἶναι τόσο ἐφήμερα
πράγματα. Κι' ὅταν θάρθει ἢ κού-
ραση, ἢ ἀπογοήτευση, τὸ γέροσμα
τοῦ κορμιοῦ τότε πού θάχει νὰ
στραφεῖ; Ὅταν τὸ καλοκαίρι δὲν
θάναι παρὰ

*σὺν ἑνα τετράδιο πού μᾶς κούρασε
γεμάτο διαγραφές ἀφηρημένα σχέδια
σὺν περιθώριο κι' ἐρωτηματικά*

ὅταν θάρθει ἢ ἀποσύνθεση, ἢ διά-
λυση, ἢ πικρία, ἢ στάχτη, ἀναπό-
φευκτη πληρωμὴ ἑνὸς ἠδονιστῆ
πού δὲν πίστεψε σὲ τίποτ' ἄλλο ἀ-
πὸ τὴν ἠδονή; Θὰ μπορούσες ἄρα
γε σὺν τὸν Μπωντλαίρ νὰ φωνάζεις
τὴν ὑστιατὴ ἐπικλήση:

*Θάνατε, προκαπελάει νὰ σαλπάρουμε και-
ρός....*

Δὲ φαντάζομαι. Ὁ Σεφέρης
δὲν πιστεύει οὔτε καὶ στὸ θάνατο
ἀκόμη. Κι' ἐπειδὴ γιὰ κάθε γνή-
σιο κολλιτέχνη ὑπάρχει πάντοτε
ἕνας ἄλλος δρόμος θὰ δώσει διέ-
ξοδο στὴν ἀγωνία του ζητώντας

τὴν «ἄλλη», τὴν ἀληθινὴ ζωὴ, θ'
ἀγωνιστεῖ νὰ λυτρωθεῖ ἀπὸ τὸ
καταθλιπτικὸ τέλμα τῆς μονοτονί-
ας καὶ τῆς ἀπαισιοδοξίας, θὰ ση-
κωθεῖ στὰ νύχια ὅσο μπορεῖ

*λίγο ἀκόμα
θὰ ἰδοῦμε τίς μυγδαλιές ν' ἀνθίζουν
τὰ μάμαρα νὰ λάμπουν στὸν ἥλιο
τῆ θάλασσα νὰ κυματίζει
λίγο ἀκόμα
νὰ σηκωθοῦμε λίγο ψηλότερα*

Στὶς μοναδικές αὐτὲς στιγμὲς τῆς
ἀνάτασης ὁ Σεφέρης θάχει γιὰ ἀντί-
βαρο τῆς πεισιθάνατης ἀπαισιοδο-
ξίας του τὴν ἀκατανίκητη πίστη
γιὰ τὴν ἄλλη ζωὴ, πού μπορεῖ ν' ἄ-
νε ἢ πίστη γιὰ τὴν ὁμορφιά, ἢ
πίστη γιὰ μιὰ ἀναγνένηση ἐθνικὴ ἢ
ἢ πίστη γιὰ τὴν τέχνη.

Ὅσο ἄνθρωπος ν' ἀναζητήσει
καιεὶς τὰ αἶτια πού καθήλωσαν τὸ
Σεφέρη στὸ τέλμα τῆς ἀπόλυτης
ἀπαισιοδοξίας. Σ' ἕνα παλαιότερο
ἔργο «ὁ Στρατῆς θαλασσινὸς πε-
ριγράφει ἕνα ἀνθρώπο» θὰ φα-
νερώσει ἕνα ἀπὸ τὰ σημαντικότε-
ρα γινώσματα του: τὴν ἄλλειψη πί-
στης στὸ χριστιανισμὸ καὶ στὰ
κηρύγματα του.

«Δὲ θυμάμαι οὔτε τὸ Χριστὸ
οὔτε τὸ Λάζαρο. Μόνον σὲ μιὰ γω-
νία τὴν ἀηδία ζωγραφισμένη σ'
ἕνα πρόσωπο πού κύτταζε τὸ θαῦ-
μα σὰνὰ τὸ μύριζε» καὶ πιὸ κάτω:

*Μᾶς ἔλεγαν θὰ νικήσετε σταν ὑποταχθῆτε
ὑποταχθήκαμε καὶ βρήκαμε τὴ στάχτη
Μᾶς ἔλεγαν θὰ νικήσετε σταν ἀγαπήσετε
ἀγαπήσαμε καὶ βρήκαμε τὴ στάχτη
Μᾶς ἔλεγαν θὰ νικήσετε σταν ἐγκατα-
λείψετε τὴ ζωὴ σας*

*Ἐγκαταλείψαμε τὴ ζωὴ μας καὶ βρή-
καμε τὴ στάχτη.*

Εἶνε πολὺ χαρακτηριστικὴ αὐτὴ
ἢ ἄλλειψη πίστης στὸ ἔργο τοῦ Σε-
φέρη. Εἶνε ἑνὸς ἠδονιστῆ πού
ἀρνήθηκε τὸ χριστιανικὸ χρέος.
Κι' αὐτὸ ἀκριβῶς εἶνε κεῖνο πού
τρέφει τὴ θανάσιμη ἀπαισιοδοξία

του.

Ὅσο ἄν λείπει ἢ συναισθη-
ση τοῦ χριστιανικοῦ χρέους στὸ
Σεφέρη, ἢ συναισθηση τοῦ χρέους
ἀπέναντι τῶν ἄλλων, τοῦ ἐμμετοῦ
του, τῆς τέχνης καὶ τοῦ ἔθνους πα-
ραμένει ἀκέρεια καὶ βαθύτατη.
«Παραμένομεν εἰς τὴν αὐτὴν θέ-
σιν ἀναμένοντες διαταγὰς» μὲ πιά-
νει ῥίγος ὅταν διαβάξω τὴν ἀπλὴ
αὐτὴ φράση πού χρησιμοῦνται γιὰ
μότο στὸ «Ἡμερολόγιο καταστρώ-
ματος». Μοῦ θυμίζει μιὰ ἄλλη
τραγικὴ στή λιτότητά της πού
ἔστειλαν κάποιοι ἐντεταλμένοι τὸν
παλιὸ καιρὸ σὶὰ κελεύσματα τῆς
πατρίδας.

*Ὡ ξεῖν' ἀγγέλειν Λακεδαιμονίους ὅτι
τῆδε κείμεθα
τοῖς κείνῳ ῥήμασι πειθόμενοι*

Περιδιαβάζοντας ἀκόμα μιὰ
φορὰ τοὺς σκοτεινοὺς δρόμους τῆς
ποίησής του θ' ἀκούσει κραυγὲς
σὺν κι' αὐτὲς

*Τῆ ζωὴ πού μᾶς ἔδωσαν νὰ ζήσουμε
τῆ ζήσαμε*

*Τοῦτες τίς πέτρες τίς τσιγήκωσα ὅσο βάσταξα
τοῦτες τίς πέτρες τίς ἀγάπησα ὅσο βά-
σταξα*

τοῦτες τίς πέτρες τῆ μοῖρα μου

*Κράτησα τὴ ζωὴ μου, κράτησα τὴ ζωὴ
μου ταξιδεύοντας
ἀνάμοσα στὰ κίτρινα δέντρα κατὰ τὸ*

*πλάγισμα τῆς βροχῆς
Κράτησα τὴ ζωὴ μου.*

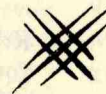
*Εἶτανε καλὰ παιδιὰ οἱ συντρόφοι, δὲ
φρονάζαν
οὔτε ἀπὸ τὸν κάματο, οὔτε ἀπὸ τὴ θεία,
οὔτε ἀπὸ τὴν παγωνιά μέρες ὀλόκληρες
ἴδρωναν στὸ κουπί, μὲ χαμηλωμένα
μάτια
οἱ σύντροφοι τέλειωσαν μὲ τὴ σειρά
τὰ κουπιά τους
δείχνουν τὸ μέρος πού κοιμοῦνται σ'
ἀκρογῶλι*

Αἰσθάνεται ὁ Σεφέρης τὴν ἀ-
ναγκαιότητα μιᾶς τέτοιας ἐπιταγῆς
στὸ χρέος, χωρὶς καμμιά ἐλπίδα
ἀνταμοιβῆς, τὴν αἰσθάνεται σὺν τὸ
πὸ ὑψηλὸ καθῆκον σ' αὐτὴ τὴ ζωὴ
πού βρεθήκαμε, σ' αὐτὴν τὴν ἐπο-
χὴ τῆ διαλυμένη τὴν ἄρρωστη, ὁ-
που ὁ καθέννας δὲν ξέρει τί γυ-
ρεύει, δὲν ξέρει πῶς καὶ γιατί ὑπο-
φέρει. Θὰ τὸ εἶπει κι' ὁ ἴδιος μι-
λώντας γιὰ ἕνα φίλο του ποιητῆ,
μὲ τὴν ἐπιγραμματικότητα πού τὸν
χαρακτηρίζει.

«Στὸ βάθος κάθε ἀνθρωκορυ-
χείου ὑπάρχει ἕνα ἄσπρο ἄλογο καὶ
τὸ χρέος τοῦ καθενὸς μας εἶναι
νὰ βρῆ τὸ ἄσπρο ἄλογό του μὲ κά-
θε τρόπο».

Ἴσως αὐτὸ τὸ ἔργο πού ἔδωσε
μέχρι τώρα νὰ εἶναι τὸ ἄσπρο ἄλογο
τοῦ ἴδιου τοῦ Σεφέρη.

ΤΑΚΗΣ ΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΚΥΚΛΟΣ Τ' ΑΛΩΝΙΟΥ

Τὸν Ἄλωνάρη ἀλώνιζα σ' ἄλώνι.

Εἶχανε τὸ πρωτὶ φτερά τὰ πόδια καὶ τὸ ρυθμὸ τοῦ καλπασμοῦ ἢ ψυχὴ συνταίριαζε. Κι' ὅσο νὰ πέσει ὁ ἥλιος, ὁ κάματος ἔρχονταν, ἔλιωνε μὲ τὴ ζέστη του τὸ κερὶ ποὺ ὑπόταζε τὰ γοργὰ φτερά κι' αὐτὰ σκορποῦσαν. Τότε ἤμουν ἠλεύθερος κι' ὄλη τὴ νύχτα σωριασμένος στὰ ξερόφυλλα ἔρευνοῦσα μὲ μάτια μισόκλειστα τὸν ἔκαστρο οὐρανό.

Ἦταν περνοῦσε ἢ κόπωση, ἀκολουθοῦσε ὁ κέρος τῆς νύχτας ἀγκαλιαστὰ μὲ μιὰ βουκέντρα σύγκρουου.

Χτυποῦσα ἀνυπόμονα τὸ πρωτὶ τὸ πόδι στ' ἄλώνι. Ἄργοῦσαν νὰ φανοῦν οἱ ἀφέντες—πόσο ἀκόμα θὰ κυτῶ τ' ἀστέρια καθισμένος ; Τὰ πόδια ἦταν πάλι φτερωμένα. Καὶ γύριζα τὸ χαραγμένο κύκλο μου.

Καὶ μ' ἔβαλαν μιὰ μέρα μοιαχὸ στὸ δρόμο γιὰ τὴν ποιητεία. Ἦταν τιμὴ, λῆει, καὶ χάση γιὰ μὲ ἔβγαλαν ἀπ' τὴ μονοχωριὰ τ' ἄλωνιοῦ. Πιὰ δὲ μὲ ὀδηγοῦσαν ἀπ' τὸ χαλινό, κι' ἔρχόταν πίσω ὁ ἀφέντης, οὔτε ἦταν ὁ κύκλος τ' ἄλων οὔ. Τὸ σκληρὸ πετσοὶ χαράκισσε πεντάγραμμα διαστειρωμένα σ' ἄϊωτα μου τὴ μέρα κείνη γιὰ τὸ τρίστοιχο δὲν ἔβρισκα τὸν ἀληθινὸ δρόμο. Κι' ἦταν τόσα τὰ τρίστοιχα...

Μὲ θοὰ τὰ μάτια νι σιάλησα τ' ἄλώνι μὲ τὸν κύκλο του.

ΠΑΥΛΟΣ ΘΑΒΑΙΟΣ

ΛΑΧΤΑΡΕΣ ΣΤΟΝ ΚΑΜΠΟ

Πῶ-πῶ φωτιές - Πῶ-πῶ φωτιές
τρίζουν καὶ σκᾶν οἱ καλαμιές
μέσα στὶς ζέστες τὶς πολλές
στοῦ θεριστῆ τὸ γιόμα
κι' ὅπου πυκνές-πυκνές ἐλιές
τρῶνε ψωμί κι' οἱ ἀργατιές
καὶ τοὺς κερνᾶν οἱ κοπελλιές
γάλα φιλι-τὸ πόμα.

Κι' ὅλες τοῦ κάμπου τὶς φωνές
στάνες, κοπάδια, συντροφιές
κι' ὅλες τοῦ θέρου τὶς χαρές
τὶς βλέπω ποὺ χουν σώσει,
κρῦο νερὸ ἔχει τὸ φλασκὶ
γλυκὸν ἢ τσίτσα τὸ κρασί
ποὺ ξεδιψᾷ τὸν ποὺ ποθεῖ
στὴ ζέστη αὐτὴ τὴν τόση.

Μόν' ἢ Μηλιά ἢ κοπελλιὰ
κῆμα κι' ἀφροὺς ἢ παρθενιά
τοῦ πόθου τῆς ἀστροφεγγιά
τὸν κόρφο τῆς πυρώνει,
ὅταν στὴ ρίζα στὴν ἐλιά
σὲ μιὰν ἀπόμωρη γωνιά
νὰ ξεδιψᾷση λαχταρᾷ
τὸ Γιάννο ποὺ ζυγώνει.

Κι' ὡς δίνει ὁ Βλάμης τὸ φιλι
χουσάφι, ἀσῆμι καὶ φλουρὶ
στὴν ἀγκαλιά του τὴν κρατεῖ
καὶ γειῖται τὸ μέλι
—μέλι ποὺ στάζει τὸ τσαμπὶ
ποὺ γοῦρνο τώρα τὸ θωρεῖ
στοῦ κόρφου τῆς τ' ἀμπέλι.

Σ. ΠΕΤΣΙΝΑΣ

Τὸ χρέος μετὰ τὸ θάνατό του

Ἄρχισαν κόλας τὰ πρῶτα ἐπιθανάτια λόγια μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Κωστῆ Παλαμᾶ: ἀπόπειρες μικρῆς ἐνδοσκοπήσης τοῦ ἔργου του, κηρύγματα γιὰ τοὺς κατοπινούς μελετητές, ἔντρομοι κώδωνες γιὰ τὴ θέση τοῦ Ποιητῆ, ἢ προτομή...

Ἡ νεοελληνικὴ κριτικὴ ποὺ ὑποδέχθηκε διπλοπρόσωπα τὸν Παλαμᾶ στὶς ἀλλεπάλληλες ἐκδόσεις του καὶ δὲ φοβήθηκε νὰ τὸν ἀποθεώσῃ καὶ νὰ τὸν πλήξῃ ὅσο ἦταν στὴ ζωὴ, τώρα θὰ κάμει πάλι τὸ καθήκον τῆς σὲ συνέχεια ἢ γιὰ τὴν ὀλοκλήρωση τοῦ ἔργου του. Ὁ εἰκοσάτομος ποιητικὸς, πεζογραφικὸς καὶ κριτικὸς Παλαμικὸς ὄγκος θὰ γίνῃ φύλλα χαρτιὰ καὶ θὰ κυτταχεῖ μὲ τὸν προσωπικὸ τοῦ καθενὸς τρόπο, θὰ ἐπαινεθεῖ πάλι ἢ καὶ θὰ κατηγορηθεῖ. Ἄδιάφορο.

Κι' ἢ προτομὴ τοῦ Ποιητῆ θὰ στηθεῖ: Στὸν Ἐθνικὸ Κῆπο σιμὰ στὸ Βαλαωρίτη, μπρὸς στὴν Ἀκαδημία, στὸ Σύνταγμα ἢ σὲ μιὰν ἀπόμωρη Ἀθηναϊκὴ γωνιά—πάντως κάπου.

Ἐκεῖνο ὅσῳ ποὺ ἐνδιαφέρει πῶς πολὺ εἶν' ὁ ἴδιος ὁ Παλαμᾶς. Ὁ Ποιητῆς ἔθρεψε πολλὰς γενιὰς μέχρι σήμερα μὰ γιὰ ἓνα μεγάλο, ἂν ὄχι τὸ μεγαλύτερο, τομέα τοῦ ἐλληνικοῦ ἀναγνωστικοῦ κοινοῦ ἔμεινε ξένος κι' ἀγνωστος. Δύσκολος, στρουφνὸς ὅπως τὸν εἶπαν, σκοτεινὸς καὶ συμβολικὸς, στάθηκε ἀπρόσιτος γιὰ τὸν περισσότερο κόσμο. Δὲ φταίει, βέβαια, ὁ ἴδιος.

Ὁ Παλαμᾶς τύπωνε καὶ κυκλοφοροῦσε τὰ βιβλία του σὲ μεγάλο ἀοιθμὸ ἀντιτύπων ὥστε νὰ σκορπίζονται σὲ κάθε ἐλληνικὴ ἄκρη. Οἱ μελετητές του ὅμως ποὺ τὸν κρατοῦσαν σ' ἀπόσταση ἀπ' τὸ κοινὸ καὶ τὸ κράτος ποὺ δὲν τὸν ἔφερε σ' ὀλοκληρωτικὴ ἐπαφὴ μὲ τὸν πολίτη, σχημάτισαν τὸ τεράστιο κείνο χάσμα ποὺ καὶ σήμερ' ἀκόμα, σ' ἐποχὴ πνευματικῆς ἀνέλιξης, ὑπάρχει.

Ἀνάγκη λοιπὸν νὰ κατέβῃ ὁ Παλαμᾶς ἀπ' τὸ ράφι, νὰ φύγῃ ἀπ' τὸ ἀσκητικὸ κείνο γραφεῖο ποὺ περισσότερο ἀπὸ πενήντα χρόνια ἔστειλε τὰ μεγαλόπνοα μηνύματά του στὸν εἰκοστὸ αἰῶνα. Ἀνάγκη νὰ μπεῖ στὸ σχολεῖο, στὸ περιοδικό, στὴ φημερίδα, στὰ τυπογραφικὰ χαρτιὰ ποὺ μᾶς φέρνουν σ' ἐπαφὴ μὲ τὸ πνεῦμα. Καὶ ἢ ἀρχῇ ἀπ' τὸ σχολεῖο. Νὰ διδασχεῖ στὸ Γυμνάσιο, στὸ Λύκειο, στὴν Ἐμπορικὴ, στὸ Παιδαγωγικὸ, στὸ Πανεπιστήμιο. Ὅχι ὅμως ὅπως σήμερα, σὰ μιὰ παρεπιπτουσα πρόταση, σὰ μιὰ σελίδα, σὰ μιὰ πράξη ἀριθμητικῆς ἢ σὰ μιὰ συζυγία ῥήματος. Ν' ἀναλυθεῖ πλατιά, νὰ εἰσχωρήσῃ στὴν ψυχὴ τοῦ σπουδαστῆ, νὰ δημιουργήσῃ, στὸ μυαλό του τὰ μεγάλα προβλήματα τοῦ στοχασμοῦ καὶ τῆς τέχνης, τῆς ζωῆς. Νὰ ξέρουν καὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ τ' ὄνομά του: Κωστῆς Παλαμᾶς. Καὶ νὰ πιστεύουν ἀληθινὰ πὺς εἶν' ὁ μεγαλύτερος ποιητῆς τῆς Ἑλλάδας.

Ω.

ΤΟ ΒΙΒΑΙΟ

Αδγούστου-Κούλη Καπογιάννη:

«Σκόρπια Φύλλα»

Στόν περιορισμένο πνευματικόν ορίζοντα τῆς Ἐπαρχίας, ένας νέος λογοτέχνης πού ντεμπούταρε με κάποιες αξιώσεις, πάντα ἦταν μιά σπουδαία ὑπόθεση. Μά, γιά ὄσους μάλιστα πιστεύουν στήν ἀδυναμία τῆς Ἐπαρχίας νά γεννήσῃ, ἢ τοῦλάχιστον νά κεντήσῃ καί ν' ἀναπτύξῃ σέ ἀξιόλογον ἐξελικτικό κύκλο τή σύγχρονη διανόηση, τὸ ντεμποῦτο τοῦ νεαροῦ συγγραφέα τῶν «Σκόρπιων Φύλλων» πρέπει νά προκαλέσῃ καί περισσότερο ἀπό τὸ συνειδημένο φιλολογικὸ ἐνδιαφέρον: μίαν ἐκπλήξη.

Ὅχι πῶς ὁ τόπος μας, ἦταν ὡς τὰ τώρα, ἢ ἡσυχία λιμνοῦλα με τὰ τελευταωμένα νερά πού τὸ βιβλιαράκι τοῦ κ. Καπογιάννη ἤρθε ξαφνικά κ' ἀπόσπασμα ν' ἀναταράξῃ. Τὰ «Σκόρπια Φύλλα» ἔρχονται σ' ἐποχὴ πού ἡ τοπικὴ μας διανόηση ἔχει χαράξῃ κάπως σταθερά, κ' ὄχι μονάχα σὰν ἀπλὴ προσπάθεια, τὸ δρόμο τῆς. Πολλὴ καὶ καλὴ προηγούμενη δουλειά, σκόρπια σ' Ἐφημερίδες καὶ Περιοδικὰ ἢ συγκεντρωμένη σὲ Ἡλεικά βιβλία, ἀκόμα καὶ τὸ περιοδικὸ αὐτὸ ἀποδείχνουν τὴν ἀποψη τούτη.

Ἡ ἐκπλήξη πού λέω πῶς πρέπει νά προκαλέσῃ ἢ πρώτη αὐτὴ ἐπίσημη ἐμφάνιση τοῦ νέου συγγραφέα, ἀλλοῦ ὀφείλεται κατὰ τὴ δική μου κρίση: Στὴ μορφή καὶ στὸν τύπο, γενικώτερα στήν ὅλη τεχνολογία τοῦ βιβλίου του. Ἡ τεχνολογία αὐτὴ εἶνε ἀληθινὰ πρωτότυπη, τοῦλάχιστον σὰν συνολικὴ μορφολογικὴ ἐκδήλωση γενιῶν κ' ὀλοκληρωμένων ἐνοιῶν στὴ νέα Ἑλληνικὴ λογοτεχνία. Ὁ συγγραφέας τῶν «Σκόρπιων Φύλλων» ἔχει ἀναντίρρητα στὸ ἐνεργητικό του, πρῶτα—πρῶτα τὴ μαεστρία μᾶς ἀπρόοπτης τεχνικῆς πού ξαφνιάζει—εὐχάριστα τῆς πειρὸ πολλὰς φορῆς.

Ὡς τόσο, ἐπιθυμία μου ἦταν νὰ κρατήσω τὴν κριτικὴ, γιά λίγο ἀκόμα, μακριὰ ἀπὸ τὸν πρόχειρο χαρακτηρισμὸ τοῦ καλοῦ ἢ τοῦ ἄσχημου ἀπάνω στὴ βιβλιογραφικὴ τεχνικὴ τῶν «Σκόρπιων Φύλλων». Εἶναι περιστάσεις πού ἢ πειρὸ γενρὴ καὶ ἰσόρροπη κρίση γιά καί νέο στήν τέχνη βγαίνει ἀπὸ τὸ καλλιεργημένο Κοινὸ χωρὶς τὴ βοήθεια τῆς ἐπίσημης, ἄς ποῦμε, κριτικῆς πού, τὸ πειρὸ συχνά, ἐκδηλώνεται ἀπὸ ἀπλὴ συνείδηση τῆς ὑποχρεώσεως νά πάρῃ μιά κ' ἄποια «θέση» στήν περίστασι.

Μά καὶ πῶς ν' ἀπέφυγα νά εἰπῶ πῶς ἢ φανταχτερὴ αὐτὴ τεχνολογία τοῦ νέου βιβλίου ἀρέσει γιά τὸ πυκνὸ σὲ νοήματα στρώσιμο πού ἐμφανίζουν ἢ εὐθυμῆς σχηματικές τὸν παραστάσεις πού με δυὸ γραμμῆς, μ' ἓνα σκιτσάκι, με λίγους σταυροὺς ἐξεκλιζοῦν ἀπὸ πληθωρικοὺς ἐννοιακοὺς χυμούς;

Πέρα ἀπὸ τὴν τεχνικὴ τῆς συνθέσεως, μᾶς χρειάζονται τὰ πειρὸ καλὰ λόγια γιά τὴν ἀνάγλυφη ζωντάνια, τὴν εὐαίσθητη ἁρμομονία, τὸ πηγαῖο ταλέντο καὶ τὴν ἐντυπωτικὴ δυναμικότητα πού ἄκοπα διακρίνει κανεὶς στῆς σαράντα σελίδες τῶν «Σκόρπιων Φύλλων». Γιά ἓνα πρωτόλειο τέτοιου εἴδους δουλειᾶς τὰ «Σκόρπια Φύλλα» μόλις ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ τὴν ἐπιείκεια τῆς κριτικῆς πού μπορεῖ καὶ πρέπει νά παραβλέψῃ μερικὲς μικροδυναμίες τῆς ἀρχῆς γιά νά θυμηθῇ τὸν αὐστηρὸν ἔλεγχο ἀργότερα, ὅταν ὁ τεχνίτης θὰ ἔχη πειρὸ ἐξελικτῆ καὶ θὰ κρίνεται ὄχι σὰν προσπάθεια μᾶ σ' ἓν ὄνομα. Στὰ «Σκόρπια Φύλλα» ἢ ἀδυναμίες αὐτῆς δὲν εἶναι, τὸ πειρὸ πο-

λί, στήν ἐμπνευση, στὴ σύλληψη τῆς ἰδέας, τὴν ἁρμονία τῆς σκέψης. Αὐτὰ, σὰν εἶνε γερὰ, ὅπως ἐδῶ, προμηθάνε σίγουρα τὸν αὐριανὸ δημιουργὸ—ὄσο κ' ἂν ἢ ἐκτέλεση, τὸ πλάσιμο τῆς ἔννοιας, ἢ ἁρμονία τοῦ ρυθμοῦ τύχῃ νὰ ὑστεροῦνε κάπου—κάπου. Γιατὶ αὐτὸ εἶνε ζήτημα ἐμπειρίας, δηλαδὴ ζήτημα καιροῦ.

Λυπᾶμαι πού δὲν μοῦ ἀνῆκει ὁ ἀπαραίτητος χῶρος γιά μιά λεπτομερέστερη ἀνάλυση τῶν καλύτερων, τοῦλάχιστον, κομματιῶν τοῦ βιβλίου. Θὰ ἦταν σὰν μιά κινούμενη εἰκόνα με ἄλλοῦ τὸ ραφιναρισμὸ πνεῦμα (Ἄμβροσια, ἀπλῆς Σκέψεις) καὶ τὴ λεπτότατη σάτυρα (εὐθυμῆς σελίδες, Στιγμιότυπα), ἀλλοῦ τὴ βαθειὰ συγκίνηση (Μιά μέρα κ' ἓνα βράδυ) καὶ τὴν ἀσύλληπτη τρυφερότητα (Γιά τὴ Μητέρα) καὶ παντοῦ τὴ δυνατὴ παρατήρηση συνδυασμένη με τὴν πλοῦσια φαντασία πού ἀπλώνει τὸν δαντελλένιο ἴσκιό της ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος τοῦ βιβλίου. Συνολικὰ τὰ «Σκόρπια Φύλλα» ὅπως τὸ λέει στῆς πρῶτες του γραμμῆς κ' ὁ συγγραφέας, βέβαια εἶναι μιά προσπάθεια. Ὅμως, σὰν προσπάθεια, εἶνε πολὺ ἀξιοπρόσχητη, θάλαγα πολὺ δυναμικὴ. Χωρὶς καμμιά φιλικὴ προκατάληψη, ὅλα στὸ βιβλιαράκι αὐτὸ σοῦ δίνουν τὸ σίγουρο προαίσθημα πῶς θ' ἄρθῃ κάποτε—καὶ σύντομα—ὁ εὐλογημένος ἐκεῖνος γιά καίθε νέο λογογράφου καιροῦ πού θὰ τροχίζουμε ἀπαιτητικά κ' ἀσυμβίβαστα τὸ μαχαίρι τῆς κριτικῆς, ὅπως ὅταν ὁ λόγος εἶναι γιά τοὺς «φτασμένους».

ΒΙΑ ΑΣΤΕΡ

«Σύγχρονοι

Τούρκοι Πεζογράφοι»

(Διηγήματα. Μεταφράσεις :

Ἄβρ. Παπάζογλου)

Ὑστερα ἀπὸ μερικὰ λογοτεχνικά βιβλία πού κυκλοφόρησε ὁ κ. Α. Μαυρίδης παρουσίασε καὶ τοὺς «Συγχρόνους Τούρκους Πεζογράφους» με μεταφραστῆ τὸν κ. Ἄβρ. Παπάζογλου, γνωστὸ μεταφραστῆ τουρκικῶν σελίδων καὶ τὸν πιὸ δόκιμο στὸ εἶδος του.

Ὅλα-ὄλα τέσσερα εἶναι τὰ διηγήματα πού παρουσιάζει ὁ κ. Παπάζογλου στὸ βιβλιαράκι του. Μολαταῦτα εἶναι κάπως ἐφικτὸ νά γνωρίσει κανεὶς τίς τάσεις τῆς τουρκικῆς σύγχρονης πεζογραφίας στὰ στενὰ τούτα πλαίσια: Τὴν ἀναζητήσημᾶς ἐσωτερικότητας στὸν κύκλο ἑνὸς νατουραλιστικοῦ περιβάλλοντος καὶ πολλὰς φορῆς ἔχοντας σκοπὸ τὸν ὠφελισμὸ (κοινωνικὸ-προσωπικὸ).

Τὸ διήγημα τοῦ Ἀκα Γιουντουζ «Ἱστορία τοῦ Σανσάρ Ἀλῆ» εἶναι ἓνα καλογραμμὸ διήγημα. Ἡ πλοκὴ ἄρτια. Ἀντίστοιχα ὅμως δὲ συμβαδίζει τὸ ψυχολογημένο κομμάτι, βρίσκεται σὲ μιά κατώτερη διαμόρφωση. Τὴν «Ἱστορία τοῦ Σανσάρ Ἀλῆ» νομίζω κανένας πῶς τὴν ἔχει ξαναδιαβάσει: Θέμα τριμμένο, χλιοβαλμένο στὶς «Διηγήσεις τῆς ζωῆς». Πάντως τὴν προτιμοῦμε πολὺ περισσότερο ἀπὸ τὸ προχειρογράφημα τοῦ Ἐκρεμ «Γιά χάση τοῦ γείτονα» πού νομίζουμε πῶς δὲν ἀντέχει οὔτε στήν εὐμενέστερη παρατήρηση. Μιά σατυρικὴ ἀπόπειρα, ἀψυχολόγητη, ἀσκοπη κ' ἴσως ἀνολοκλήρωτη.

Τὸναντίον ἀξιόλογα εἶναι τὰ δύο τελευταῖα διηγήματα: Ἡ «Γυναίκα με τὰ ἄσπρα» δὲν εἶναι ἓνα ἄρτιο μονάχα διήγημα ἀλλὰ

Έχει και κάτι πιδ πάνω : μιὰ ζω-
τική έσωτερικότητα, έναν πλούσιο
κόσμο, μυστικόπαθο ή μεταφυσικό
ίσως. Παρ' ότι ή Έντοπ χαρακτη-
ρίζεται μιὰ νατουραλιστρια, τὸ δι-
ήγημα διαπνέεται ἀπὸ μιὰ θερμὴ
υποκειμενικὴ ἀτμόσφαιρα, μιὰ
καλὰ διαγραμμένη ψυχολογικὴ
περίπτωση : έναν έρωτα πὸν ἀο-
κίστηκε σ' ένα δι'όλογο καὶ σὲ μιὰν
ἀνάμνηση. Ἀποδόθηκε μιὰ λεπτὴ
πνοὴ γυναικειῶν λυρισμῶν τόσο
δυσκολοσυνάντητη στὶς μεταφρά-
σεις. Τὸ διήγημα τοῦτο εἶναι ἴσως
τὸ καλλίτερο τοῦ β.βλίου : Γενικὰ
ἀξιόλογο λογοτεχνικὸ μνημεῖο.

Τὸ διήγημα τοῦ Ζιά, τὸ τελευ-
ταῖο, παρουσιάζει τὶς ἴδιες δυνα-
τότητες μὲ τὸ παραπάνω : Πλού-
σια ψυχολογημένο καὶ διευθετη-
μένο ὕλικό, ψυχικὴ ἐμπειρία, ἀρ-
μονικὸ ἔτσι πὸν δὲν παρουσιάζει
ἐκρήξεις ἢ κενὰ, ἔχει τὴν ἀπαίτη-
ση τῆς σκιαγραφίας τοῦ πονεμέ-
νου κόσμου, ἐνὸς θλιμένου κό-
σμου γονιῶν πὸν χάσαν ἀράδα
ἀνεξήγητα τέσσερα παιδιά. Δὲν
εἶναι ἡ ὑπόθεση καὶ ἡ πλοκὴ τῆς
πὸν τραβᾷ. Μιὰ χαρακτηριστικὴ
προσωπικότητα, ἀφανη, χύνει τόνο
ειδικευμένο στὸ περιεχόμενο.

Κ. Δ. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ

Η ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

Δυὸ πίνακες

τοῦ κ. Δ. Παναγοπούλου

Εἶδα στήν προθήκη τοῦ βιβλιο-
παιλοῦ «Ν. Βαζελιώτη» τοὺς
δυὸ πίνακες ζωγραφικῆς τοῦ κ.
Δ. Παναγόπουλου : «Ξομολόγη-
μα» κ' «Ἐσπερινός».

Καθὼς φαίνεται ἀπ' τὰ ἔργα
του αὐτὰ ὁ κ. Δ. Παναγόπουλος
εἶναι λάτρης τῆς μοναχικῆς ζωῆς,
μουσικὸς τοῦ ἐξακοσμικοῦ στοι-

χείου κ' ὕμνητῆς τοῦ χωριάτικου.
Ἀκούουθεὶ τὴ μιμητικὴ πορεία
τῆς ζωγραφικῆς πὸν ἐπινοήθηκε
ἀκριβῶς γιὰ τὴν πιστὴ ἀπεικόνιση
τοῦ πραγματικοῦ. Δὲν ξεφεύγει
ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς στερεοποιημένης
ὑλῆς, σέβεται τὶς διαστάσεις τῆς
φύσης. Ἄν καὶ τὰ ἔργα του δὲν
κλείνουν τίποτα παραπάνου ἀπ'
ὅσα ἀγκαλιάζει τὸ μάτι μας, δὲν
παύουν νὰ παρουσιάζουν τὴν ὑπο-
κειμενικότητα τοῦ καλλιτέχνη.

Στὸν «Ἐσπερινὸ» τὸ ρημοκλήσι
σ' ένα βράχο, τὸ μοναχικὸ κυπα-
ρίσι πὸν τὸ συντροφεύει ὁ ἴσκιος
του, ἡ θάλασσα καθρέφτης, δυὸ
ξύλα πὸν ἴσως περιμένουν κάποια
βαρκούλα πὸν θάρτη νὰ δεθῆ, τὸ
κῦμα πὸν σπᾶει στὸ βράχο κ' ἐ-
ξατμίζεται πὸν κάτω. Στὸ «Ξο-
μολόγημα» : μέσ' τὸ δωμάτιο τοῦ
χωριοῦ ἕνας παππᾶς, μιὰ γριούλα,
στὸ τραπέζι ένα κερί, ένα καντῆλι
καὶ τρία εἰκονίσματα, μιὰ καρέ-
κλα, ένα κασόνι καὶ τίποτ' ἄλλο.

Νάτη ἡ μοναξιά, ἡ ἐξοχὴ, ἡ
μουσικὴ. Νάτο τὸ χωριό. Πάνου σ'
αὐτὰ στέκει ἡ ψυχὴ τοῦ καλλιτέ-
χνη ἀγκαλιασμένη τὴν προσωπικὴ
τῆς εὐαισθησία, τὴν καλαισθησία
τῆς καὶ τὶς αἰσθηματικὲς κλίσεις
τῆς πὸν παρασέρνουν τὸ θεατὴ
σὲ ρέμβη.

Ἐπάρχουν βέβαια καὶ τὰ τρωτὰ
μέρη τῶν πινάκων : Στὸ «Ξομο-
λόγημα» π. χ., στὸ κέντρο τοῦ
πίνακα ἐνῶ μᾶς δίνει μιὰν ἀρκετὰ
καλὴ ἔκφραση στὸν παππᾶ, μᾶς
παρουσιάζει τὴν ἐξομολογούμενη
ἀπ' τὰ νῶτα. Ἴσως αὐτὸ νᾶνε
μιὰ ἀδυναμία του, ἴσως νᾶνε καὶ
μιὰ του ἰδιοτροπία πὸν μπορεῖ νὰ
τὴν ὑποστηρίξει, πάντως ἀφαιρεῖ
ἀπὸ τὸν πίνακα. Νομίζω πὸς πε-
ρισσότερη ἔκφραση θᾶπρεπε στὴν
ἐξομολογούμενη. Καὶ τὸ κέντρο
τοῦ πίνακα θὰ ταίριαζε νὰ τὸ
φτιάχνουν καὶ τὰ δυὸ πρόσωπα

μαζὶ κ' ὄχι τοῦ παππᾶ μόνο. Ἄ-
κόμα καὶ στὸν παππᾶ ὑπάρχει ἐ-
λάττωμα στὸ κάπως μεγάλο κε-
φάλι καὶ στὴ διαφορούμενη στά-
ση του.

Καὶ στὸν «Ἐσπερινὸ» εἶνε φα-
νερὰ τὰ μειονεκτήματα πρῶτα
στὸν οὐρανό, στὸ ἀριστερὸ πλάνο
τοῦ πίνακα πὸννε χοντροκοπιὰ
λίγο ἀκαλαίσθητη. Κι' ἀκόμα :
Ἐνῶ ὁ οὐρανὸς εἶναι μᾶλλον σκο-
τεινὸς, τὸ ἐκκλησάκι φωτίζεται
πλουσιοπάροχα κ' ὁ ἴσκιος τοῦ
κυπαρισσοῦ διαγράφεται ἔντονα
πάνω του.

Ἐνῶ αὐτὰ ἐν τούτοις εἶνε φρον-
τίσματα κατοπινὰ πὸν τὰ τελειο-
ποιεῖ ὁ χρόνος κ' ἐπιμελημένη
ἀσκησι. Κι' ὁ κ. Δ. Παναγόπου-
λος εἶνε τόσο νέος...

ΤΑΚΗΣ ΛΟΥΜΙΩΤΗΣ

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Μὲ τελευταῖο νομοθετικὸ δι-
άταγμα ἡ κοινότης Ἀρχαίας Ὀ-
λυμπίας ἔγινε δῆμος. Πρῶτος Δή-
μαρχος διορίστηκε ὁ γιατρὸς καὶ
λόγιος κ. Θεόδ. Χαροβέλλας.

— Ὁμᾶς συμπολιτῶν ἐπρότεινε
στὸ Νομάρχη κ. Γ. Γεωργιάδη νὰ
ἐνεργήσει γιὰ τὴν ἐπαναλειτουργία
τῆς Ἡλειακῆς Βιβλιοθήκης διορί-
ζοντας νέο διοικητικὸ συμβούλιο.
Τὰ βιβλία τῆς Βιβλιοθήκης ἐταξι-
νόμησε τελευταῖα ὁ κ. Τ. Βόνδας.

— Ἀνασυγκροτεῖται τὸ σωμα-
τεῖο τῆς Χορφῆς Πύργου μὲ
πολιὰ καὶ νέα στελέχη.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

(Τὴν ὕλη τοῦ περιοδικοῦ φροντί-
ζει γναστικός λογοτέχνης)

15—4—1943

Φ. ΒΕΛΛΙΑΝ, Ἀμαλία : Ὡ-
πρωτόλειο θὰ μεροῦσε ἄχε μιὰ
εὐνοϊκὴ κρίσι τὸ «Χωρὶς τίτλο»
ἂν τὸ διορθῶνατε τεχνικὰ καὶ κά-

νατε πιδ ἰσχυρὸ τὸ στίχο του σ'
ὀρισμένα μέρη, ἀφοῦ πραγματικὰ
εἶνε εὐκρινὴς ἡ συγκίνηση πὸν
διοχτετεύετε στὸ ποίημα. Τὸ ἄλλο
κατώτερο. Θέλουμε νὰ δοῦμε κ'
ἄλλα σας. Σ. ΡΕΤΣΙΝΑΝ, Ἀμα-
λιάδα : Δημοσιεύστε μ' ἐλαφρώτα-
τες διορθώσεις στὸ τεχνικὸ μέρος
πὸν πρέπει νὰ τὸ προσέχετε πολὺ
ἀφοῦ σέβεστε τόσο τὴν παράδοση.
Ἡ ἀτμόσφαιρα τοῦ ποίηματος
ἀρκετὰ ζωηρὴ, πλούσια, καθαρὸ
ἐλληνικὴ.

Δ. ΜΕΛΤΕΜΗΝ, Καρδαμᾶ :
Ἄν θὰ ξαναβλέπατε αἰσθητικὰ
καὶ τεχνικὰ τὸ «δο συννέτο» θὰ
γινόταν ἴσως δημοσιεύσιμο, γιὰ
δὲν τοῦ λείπει μιὰ πραγματικὴ
ποιητικὴ διάθεση. Προσέξτε τὴν ὁ-
μοιομορφία στὶς ρίμες, τὸ μέτρο
καὶ τὶς χασμωδίας. Ἡ «Ἀγάπες»
κατάφορες ἀπὸ λόγια χωρὶς νόημα.

Π. ΓΕΩΡΓΙΟΥ, Ἐνταῦθα. Παι-
διάστικα τραγουδάκια πὸν τὰ συ-
ναντάει κανεὶς στ' ἀναγνωστικὰ τοῦ
Δημοτικοῦ. Ἡ τέχνη ἔχει κάποια
πιδ εὐρύτερα ὅρια καὶ πιδ ἔσωτε-
ρικὲς ἀναζητήσεις. Μελετήστε νεο-
ἑλληνες ποιητὲς καὶ μιὰ στιχορυ-
γικὴ.

Τ. ΔΙΚΗΝ, Καλαμάτα : Ἀπο-
τυχημένη σοφραλιστικὴ ἀπόπειρα.
Ἀσχοληθῆτε μὲ κάτι πιδ ἀπλὸ καὶ
πιδ συγκεκριμένο. Ἐχετε μιὰ γό-
νιμη φαντασία καὶ μιὰν ἔκφραση
λυρικὴ.

Γ. ΠΕΡΑΝ, Ἐνταῦθα : Βερ-
μαλισμὸς καὶ χασμωδίες μ' ὄλη
τὴν προσπάθειά σας νὰ δημιουργή-
σετε μιὰ ὑποβλητικὴ ἀτμό-
σφαιρα. Ἡ συγκίνηση φυσικὰ δὲ
σᾶς λείπει, μὰ ὥσπου νὰ γίνει
πραγματικὴ τέχνη χρειάζεται ἐπι-
μελέστερος προσανατολισμὸς στὴν
ψυχὴ σας. Εἶνε ἀδικαιολόγητα ἐ-
πίσης καὶ τὰ ὀρθογραφικὰ σας
λάθη.

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΩ 1841

*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΕΤΟΧΙΚΟΝ & ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟΝ 1.205.000.000
ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ ΤΗ 30 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1942 34.524.539.081

*

ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟΥ

Πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς λαϊκῆς ἀποταμιεύσεως ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα δέχεται καταθέσεις Ταμιευτηρίου (ἀπὸ δραχμᾶς 100 καὶ ἄνω) μὲ ἐννοικὸν ἐπιτόκιον, παρέχουσα εἰς τὸ κοινόν, πλὴν τῆς ἀπολύτου ἀσφαλείας, καὶ πᾶσαν εὐκολίαν διὰ τὴν ταχείαν καὶ εὐχερῆ κατάθεσιν καὶ ἀνάληψιν τῶν χρημάτων. Τὸ Ταμιευτήριον τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς ἐργάζεται ἀπὸ πρωΐας μέχρις ἑσπέρας.

Ἡ ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΔΕΧΕΤΑΙ ΕΠΙΣΗΣ ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ Εἰς ΔΡΑΧΜΑΣ, ΟΥΡΩΣ, ΠΡΟΘΕΣΜΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΡΚΕΙΣ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΑ ΓΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΗΑΞΙΑΣ